

A tartalomról:

Dr. Hevesi Simon: Mattan tóra ünnepére. — Bálint Rezső: Berény Róbert. — Barát Endre: Vak ember a tóra előtt (vers). — Sass Irén: Két asszony (elbeszélés). — Dr. Fodor Lajos: Semitizmus és antisemitizmus. — Grünfeld Pálné: Lilly Freud-Marle. — Dr. Seitz Viktor: A sors útjai. — Emanuel József: Voltak nekünk is testvéreink (vers). — Peterdi Andor: Mohácsi Jenő. — Holló Jenő: Temethetetlen élet. — Patai Edith: A telavivi mintavásár. — Zdeborsky Guidó: Dávid utolsó éneke. — Dr. Fuchs Jenő: Innen-onnan. — Fuchs Ernő: Még zúg fülembe... — P. J.: A telavivi múzeum. — Somlyó Zoltán: Ki én voltam... (vers). — Új könyvek. — Ács Klára: Soha! — Zsidó humor. — Szívhangok a zsidó micvómunkában (a Pesti Chevra Kadisa közgyűlése). — Tollhegyről. — Krónika és Szemle. — Huszonhét illusztráció és két műmelléklet.

ULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT
SZERKESZTI ÉS KIADJA

DR. PATAI JOZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST-WIEN-TEL-AVIV

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 34

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
 minden hó elején

Telefonszám:
 199—55

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

*Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő, Romániában 900 Lei, Csehszlovákiában 160 Kc, Jugoszláviában 350 Dinár,
 Ausztriában 32 Schilling, Németországban 20 Mark, Amerikában 5 Dollár.*

EZÜST

DISZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR VII., KAZINCZY-UTCA 10

TELEFON: J. 435—28

Hangszerek, zongorák
 részlete is legolcsóbban

REMÉNYINÉL

VI., Király-utca 58

REMÉNY

ZSIDÓ IFJUSÁGI LAP

SZERKESZTŐ

DR. MOLNÁR ERNŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
 BUDAPEST, VII., AJTÓSI DÜRER-SOR 9
 FÉLÉVI DÍJ 3 PENGŐ. * MUTATVÁNYSZÁM DÍJTALAN.

FÜRTH

lakástakarító- és légregítő vállalat
 Budapest, V., Csáky ucca 7 II. emelet
 Telefon 24-4-55

Lelkiismeretes munka * Prima referenciák

Olcsón és jól vásárolhatunk

**KLEIN
 ANTAL**

UJ

ÁRUHÁZÁBAN

KIRÁLY UCCA 49.

Csányi u. sarok. Szemben a Nagymező uccával

Celluloid ajtóvédő

Minden színben és formában.
 Megvéd kopástól, piszkolódástól.

Celluloid klosettülés

fürdőszoba butor,

Celluloid kilincs

HIGIÉNIA CELLULOIDIPAR

Vezérképviselője:

BOJÁR ÉS TÁRSA

V. ker., Lipót körút 4. * Telefon 28-7-52

Ami a szülőket legjobban érdekli

**Leány- és fiúruha,
 Leány- és fiúkabát**

LITZMANN IRMA
 Budapest, VI. ker.,
 Király-utca 18. sz.

KLEIN-BUTOR.

BUDAPEST
 NAGYMEZŐ-UTCA 36

Kisipari termék

dömping árak

garantált minőség

figyellen címünkre

Nagymező-utca

36

Telefon: 18-4-77

SIRKÖVEK

a legolcsóbb árban kaphatók

TELEFON: 41-4-82

BORDS ÉS KOHN sirköraktárában

Budapest, VII., Károly-körút 17. Orczy-ház

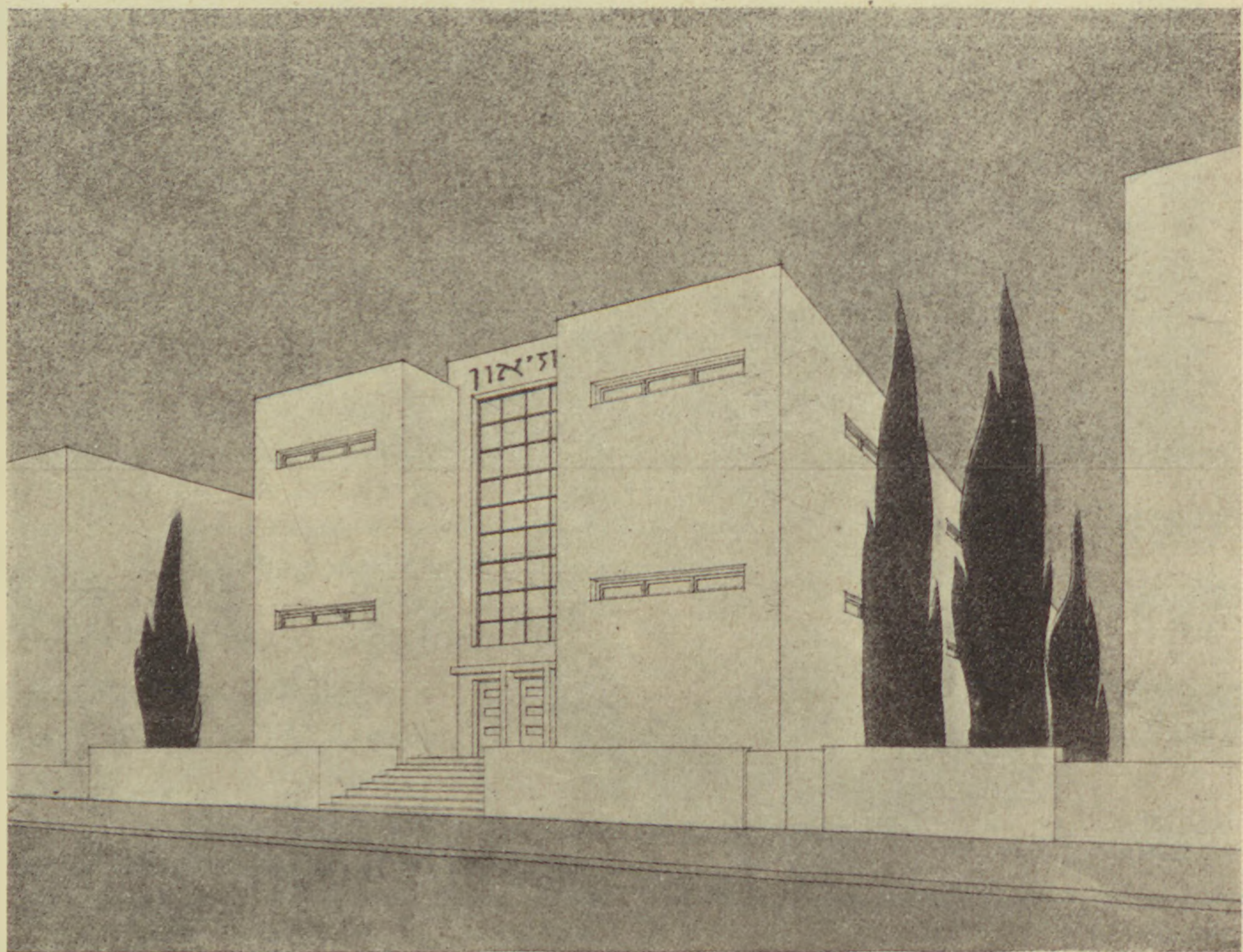
Rubens : Portré
A telavivi múzeum klasszikus-gyűjteményéből

A Mult és Jövő 1934 májusi műmelléklete

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Israels: Lakodalom
A telavivi múzeum modern gyűjteményéből

A telavivi múzeum

MULTÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR PATAI JÓZSEF * XXIV. ÉVFOLYAM, 1934 MÁJUS

DR HEVESI SIMON: MATTAN TÓRA ÜNNEPÉRE

Izrael sorsára gondolok és lelkére. A világtörténelem forгатagában, a népek tömkelegében mint vándor próféta jár és viszi a kinyilatkoztatás és a megváltás misztériumát. Ahasvérnak nevezik, pedig ez a név — egy perzsa király neve — mutatja, hogy nincs köze a vádhoz, melynek alapján földönfutóvá akarják minősíteni. Nagy irodalmunkból nem derül ki, hogy valaha zsidónak Ahasvér lett volna a neve. Az erőszak kitepte ősi hazájából és a gyűlölet hontalanná akarja tenni. Gáncsolják hitét, megcsufolják lelkét, millió-hatásokkal akarják megvetetté tenni. Etnográfiaival és fajelmélettel akarják korccsá bélyegezni, tudományhamisítással és igazságferdítéssel. Csodálatos a többbezredéves mártírsága és heroizmusa. Ő az Istennek szolgája, kiről Ézsaiás beszél, akit latrok közé akarnak eltemetni. De ha nem engedi lelkét meghamisítani, akkor diadalt ér és Istennek terve általa sikerül és hitének szimboluma, a tíz ige kettős táblája az emberiség hódolatának tárgya lesz.

*

A zsidóellenes irodalom szeret hivatkozni Claudius Rutilius Namantianus szavára, aki 416-ban azt írta, hogy bárcsak Titus ne győzte volna le a zsidókat és maradtak volna hazájukban, de így mindenütt ott vannak és veszedelmes versenytársai legyőzőiknek. Ebből pedig azt a következtetést vonják le, hogy a zsidót nem kell megtérni sehol az ég alatt. A következtetés magától értetődőleg teljesen hamis. Hiszen a történelmi tényből, hogy a római erőszak elvette a Szentföldet a zsidóktól és előidézte szétszóródásukat a föld kerekén, nem következik, hogy nincs számukra hely sehol a nap alatt, hanem ellenkezőleg az következik, hogy hazát találjanak ott, ahová sorsuk, a világtörténelem menete és talán maga az isteni világterv őket küldte, vagy vezérelte, valameddig hűségesen követik a jeremiási tanítást, dolgoznak és imádkoznak honukért. Belátta ennek az elvnek helyességét Babilonia is, maga a nagy római birodalom is és a zsidók jogát hazájukhoz a történelmi előzmények után nem érintheti az a lehetőség sem, hogy a Szentföldön új zsidó állami élet fejlődhet, még kevésbé az

a tény, hogy ott, bár nehézségekkel küzdő, de eredményes zsidó építőmunka folyik.

Hogy ehhez a munkához van-e joga a zsidóságnak, ahhoz kétség nem férhet. Akik a zsidóságot népek tartják, arra hivatkozhatnak, hogy mindenféle népek és nemzetek biztosítottak maguknak munkaterületeket a Szentföldön — angolok, németek, franciák, nem is szólva a törökről. Akiknek viszont az a meggyőződésük, hogy a zsidóság vallásfelekezet, arra hivatkozhatnak, hogy a legkülönbözőbb vallásfelekezetek biztosítottak maguknak munkamezőt a Szentföldön, mohamedánok, keresztények, evangélikusok, anglikánok és orosz-óhitűek, hogyne volna ilyen munkaterülethez joga a zsidóságnak, melynek történeti múltja, világtörténelmi jelentősége, szent ősemlékei ott gyökereznek Palesztina, Erec Jisrael talajában?

De ez a jog a munkához és maga a munkateljesítés és annak eredményei nem jelenthetik azt, hogy a zsidóság joga az élethez, a polgári érvényesüléshez. a becsületes, tisztességes élethivatásokhoz és a közszabadságokhoz csökkenne ezáltal azokban az országokban, ahol polgári kötelességeit teljesíti, ahová a világtörténelem menete, a világtörténelem logikája bizonyára az isteni világtervvel egyező harmóniában helyezte és kétségtelenül oly föladatokkal ruházta föl, amelyek benne tudatosakká válhatnak és amelyeket az emberiség legnagyobb tanulmányozói és legnagyobb elméi kétségtelenül fölismerni képesek.

Merem állítani, hogy a zsidóság munkája felledülést hozott azoknak az országoknak gazdasági, sőt tudományos és szellemi életébe is, ahol tehetségeit csak módjával, akadályozva engedték érvényesülni és hogy azokban az államokban, ahol béklyókba verték és üldözték, megbénították a zsidók munkaképességét, aminek kifejtésére minden halandónak istenadta természetes joga van, ott kezdetét vette a visszafejlődés, mely nem állott meg egyhamar... Csak nemrég történt, hogy egy jeles és kiválóan elmés magyar hittestvérünk Olaszországban Mussolini nagy recepcióján résztvett és ott egy spanyol diplomatával beszélgetett. A zsidókra fordult a beszélgetés sora és a spanyol úr

izgatottan kiáltott föl a diplomácia nyelvén: je les deteste! Miért? — kérdezte a mi jeles barátunk és jó zsidó hittestvérünk. *Miért?* És a felelet valóban érdekes volt: gyűlölöm őket, mert beszélnek nyelvünket és foglalkoznak irodalmunkkal és *mégsem akarnak visszajönni hozzánk!* Évszázadokon át megőrizték spanyol neveiket, tradícióikat, ókasztíliai nyelvüket és mi visszahívjuk őket és nem akarnak visszajönni!

Nem akarok annak részletezésébe bocsátkozni, hogy miben látom én a hasznot és előnyt, amit a zsidóság munkája az egyes országok és társadalmak életében jelent, csupán azt hangoztatom, hogy nem lehet ezt a kába gyűlölet és fanatikus vakdüh fátyolos szemével megítélni, sem az egyoldalú mohóság és irigység rosszakaratával tárgyilagosan értékelni. Minden népnek érdeke, hogy a bibliai igazság és jóindulat törvényét és elvét alkalmazza saját életében, még a zsidókkal szemben is, mert ezeknek az elveknek ajakkal hirdetése és tettekben való megtagadása és megszegése káros visszahatással van; a faji és osztályöntudat elmérgesítése, a társadalom csatarendbe állítása és folytonos hadakozása veszélyes következményeket von maga után.

Csupán egyet óhajtok még leszögezni, és pedig azt, hogy a zsidóságnak vallási téren is megvan mind e mai napig és megmarad a jövőben is a maga jelentősége. A vallásnak metafizikája, filozófiája és etikája benne van a zsidóságban. Amikor a vallás eszméjét támadják, a zsidóság kiveszi részét a vallási eszme védelmében. Téves felfogás az, hogy a zsidó vallás filozófiája Spinozában jegecesedik ki, a kereszténységé Aquinoi Tamásban. Aki ilyesmit állít, nem tudja talán, hogy Aquinoi Tamás mennyire hatása alatt van Majmonides Mózesnek és hogy Spinozát az ő zsidó felekezete exkommunikálta, mert úgy érezte, hogy elméletei ellentétben állanak a zsidó vallás tanaival és világfölfogásával. A zsidó vallás filozófiai tartalma kibontakozik Saadjában, Dávid Almokammeezben, Juda Haléviben, Bachja ibn Pakudában, Majmonidesben, de semmiesetre sem Spinozában, aki nagy lehet az emberi jogokért sötét hatalmakkal folytatott filozófiai küzdelemben, de a zsidó vallási tannak nem kifejezője volt, hanem negálója. Egy bizonyos, az, hogy a zsidó vallásbölcselet nagy szolgálatot tett a katolikus teológiának is és Albertus Magnus, aki a *De Causis et Processu Universitatis* című művében Gabirolt követi, nem is tudva, hogy az az Avicebron zsidó s aki Rabbi Moyses Aegyptust a *Dux neutrorum*ot szeretettel használta, a neoplatonikus Franciscanusok és az Aristotelikus dominikánusok, Duns Scotus és Aquinoi Tamás és Halesi Alexander, meg Bonaventura és Auvergnei Vilmos, aki Gabriolt *unicus philosophantium nobillimus*nak nevezi és Seyerlen professzor, aki *Die gegenseitigen Beziehungen zwischen abendländischer und morgenländischer Wissenschaft* című tanulmányában az európai filozófia történetének három főkorszaka élére 3 zsidó bölcseletet állít, köztük Philót és Gabirolt, akik teológiai jelentőségűek, tanuságot tehetnek arról, hogy a zsidó vallásbölcseletnek szerepe volt a vallási eszme védelmében. Szerepe van ma is. De hát akkor mire jó, hogy egyik vallásnak követője, híve vagy kép-

viselője kicsinyelje, gáncsolja, ócsárolja, becsmérelje a másik vallást, melynek talaján az ő hite nőtt, kiváltkép olyan korban, amikor a valláselleni küzdelem állami formát öltött és a propaganda osztályöntudat kérdése lett és iskolásgyermek kezébe is eljut olyan röpcédula, amelyen katolikus pap és református pásztor, zsidó rabbi és török dervis van ábrázolva azzal a fölirattal, hogy ez az üzlet megszűnik? Ilyenkor jobb volna, ha a felekezetek papjai inkább összefognának és nem kritizálnák Naboth szőlőjére pályázó áhitattal egymásnak hitét. A zsidósággal szemben ez méltánytalan álláspont is volna, hiszen meg van írva a róma-beliekhez intézett levél XI-ik részében a 16—18-ik versekben: „ha a gyökér szent, az ágak is azok. Ha pedig némely ágak kitörettek, te pedig vadolajfa létedre beoltattál azok közé és részese lettél az olajfa gyökerének és zsírjának: ne kevélykedjél az ágak ellenében; ha pedig kevélykedel, nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér téged.“

Szeretnek az emberek azon vitatkozni, van-e zsidó kérdés, nincs-e? Az egyik azt mondja: *van faji alapon*, a másik azt mondja: *van gazdasági alapon*, a harmadik azt mondja: *van vallási alapon* és mindegyik igyekszik, vagy szeretné a kérdést megoldani a maga előnyére. Én azt hiszem, a kérdés az: van-e realitása a vallási tanításnak, mely békéről, emberszeretetről, testvériségről szól, van-e realitása a jogi elvnek, hogy minden embernek joga van élni, ha becsületben él és a maga vallását követni, ha az a becsület elveivel és a haza érdekével egyezik tanításaiban és van-e realitása annak a filozófiai megállapításnak, hogy metafizikai kérdésekben — egymásnak meggyőződését respektálni tartozunk, van-e realitása *mindezeknek, vagy nincs.*

Aki ezeknek a dolgoknak realitását elveszi, az a saját vallásával kerül ellentétbe. Ezen a téren nem ajánlom egyes nemüdvös példák követését. Lelkemnek követelése a vallás, az etika, a jog és a civilizáció trónszéke előtt, hogy nekünk is vitán fölülállóan legyen a jogunk háborítatlanul, jogunk az élethez, a munkához, hitbeli meggyőződésünk méltóságához és azon közszabadságok élvezetéhez, melyek lehetővé teszi, hogy dolgozzunk a társadalom és a köz javára. Mi hasznos munkát akarunk végezni, engedjék meg, hogy hasznos munkát végezzünk minden téren, vallási téren is.

*

Elmerengek, eltünődöm a zsidóság sorsán és lelki értékein. Mattan Tóra ünnepe előtt gondolatok és hangulatok viharzanak át lelkemen. Beállítva egy sorstragédia méreteibe áll a zsidóság, Istennek népe és várja az emberiség megigazulását, az eszme megértését. Nem csügged el és nem veszti el reménységét. Tudja, hogy az isteni tanításnak győznie kell. Lelke előtt egy vízió lebeg, a Sinaj orma, melynek magasán az emberiség felállítja örök dicsőségre az óriási, tengermesszeségre világító kettős törvénytáblát a tíz ige arany betűivel és feléje népek özönlenek és általa lésszen az emberiség nyugodalma dicsőség Isten előtt, az emberiség dicsősége és Izraelnek dicsősége.

BÁLINT REZSŐ: BERÉNY RÓBERT

Berény Róbert: Cigaretta (Önarckép)

Sosem tanult. Már szállott, mikor Párizsba érkezett.

Egy 1902-ben, tizenötéves korában festett önarcképe mutatja, honnan indult és egy későbbi interieurje, hogy hol tartott, mikor 1905-ben Párizsban először körülnézett. Egész művészi fejlődését eleve meghatározta elhivatottsága. Már akkor a legjobbakhoz tartozott. Temperamentumának kiegyensúlyozottságában, ösztönösen csak azt tartotta meg, ami ítéletével rokon volt. Párizs izgalmas légkörében, Matisse és Picasso forradalmi lendületében, ő is túlzottabb hangsúlyozásoknak adott kifejezést akkori képeiben. Ezek a képek huszonöt év távlatából nézve, igazolását jelentik mai művészetének. A régi „vadak”, főleg Matisse: ma bölcs ökonomiával menti át akkori túlzásaiból azokat a jellegzetességeket, melyek művészi értékének legnagyobb súlyát adják. Berény is, a régi vehemens lendületből az invenció gazdagságát és az izzó lelkességből a deletlön álló férfi kiérett líráját írta át mai művészetébe.

Egyik képe: hátradőlt férfit, ajkához emelt kézzel, cigarettával ábrázol. Önarckép. Rózsaszín és vörös uralja a képet, itt-ott egy hideg zöld erős hangsúlyával. A testet határoló körvonalak hervatag puhasággal omlanak el a színnek árnyalataiban. A mellet takaró szürke folt szövetét apró, egymásmellé sorakoztatott ornamens díszíti. Kottajegyek. Ezen a kis területen összpontosul rend, mérték, a ritmus fékentartása. A keret csak a képet határolja: a rózsaszínek, vörösek vallásos himnuszba áradnak.

Tárgyuk ellenére biblikus atmoszférában élnek Berény képei. Festői célzatossága szerint az egyszerű hétköznapi

alkalmakat vonalak, színek, foltok meghatározásával erre a tisztult magasságba emeli. Szinte kínálkoznak képeinek tárgyszerűségei, hogy az ótestamentum jelenetezéseinek behelyettesítésével, transzponáltan, a biblikus értelem hatását adják. Berénynek azonban nincs szüksége erre a külsőségre. Ami foszforeszkál, lélegzik képein, ami már szemmel nem követhető, csak következése annak, amire színnel, vonallal utal, de valósággal oda sem festett: a biblikus lélek kifejezése. A testekből fogant vízió széles skálába árad; házak, mezők a maguk jelentőségében hatványozódnak. Egy terrasz vetülete, egy trágyadomb masszája az anyag különbözően értékelésében élnek. Nagyon közel áll a tárgyak, a minden életéhez az, aki ilyen távolságból átszűrt szemléletből is a biztos talajt érezteti. Berénynek már nemcsak fogalma: világszemlélete van a látottakról.

*

Berény művészetének kultúrája a francia művészet szellemébe kapcsolódik. Senki közvetlen őse, mestere a franciák között nincsen. Francia forrás az, amiben művészi lénye fürdött, csiszolódott. Mint a nagy impresszionisták: ő is közvetlen a japánokhoz fordult. Nincs egy gesztusa, ami például a differenciált, megvesztegető stílusú Matisse-ra, az ízlés zsenijére emlékeztetne. Mégis rokona: a közös forrásban, a japanizmushoz. Így Berény a francia impresszionisták mellett, és nem azok stílusának hatása alatt alakult azzá, amit mai művészetében mutat.

Ilyen stílusbeli független vonatkozásban áll Berény fölfelé ívelő művészete Rippl-Rónainak „szürke” korszaká-

Berény Róbert: Könyöklő (Fruchter Lajos gyűjteményéből)

val. Ez a kapcsolata azonban a közös francia szellem folytán csak rokonminőségi természetrajzát jelenti. Amennyiben Rippl-Rónai művészi kultúrájának francia beágyazottsága sorsdöntő volt kihatásában egész művészetére: úgy Berény művészetének mai kiteljesülése is ezt a származási vonalat jelenti a franciákkal. A folytonosság időrendjében sok tekintetben szélesültek Berény művészetében azok a keretek, melyek Rippl-Rónainál még csak az irányt mutatták. Berény az irány megtartásában már világszemléleti magasrendűséget tud tükröztetni. Egy szénát gereblyéző figurája, egy parasztudvar, egy park élete a lokális-anekdotikus akkord kiélezése helyett egy egész kiépült vizuális világot jelent. Ez határozza meg egyúttal jelentőségét a mai magyar festészetben is. Mert az ő festészete már egészen magyar. S akkor is az, ha számot vetünk azzal, hogy a francia modern festészeti szellem uralkodó voltát rosszul értelmezve, főleg azokat a festőket szeretik par excellence magyaroknak nevezni, kik nem a francia, de inkább a német szellemrokonságot tartják.

A harc, mely az utóbbi évtizedekben a modern művészetet kialakította, már elült. Berény — művészetének külön területén — már zárt, teljes egységet ad. Sosem hangsúlyoz olyan művészi elvet, mely bizonyos problematikus művészi dogmák takarója alatt akar hatványozódni. Kivételes fegyelmezettsége, rendkívüli intellektusa, egészséges szemléletnél tartotta. Megható az az út, melyet az önismérés és az érzékelt külső világ között megjárta. Képeit az érzéki átfütesen keresztül habonás hit, giottói odaadás jellemzi. Csak a kivételesek ajándéka ez.

Művei a fejlődő magyar művészet legfontosabb dokumentumai közé tartoznak.

Berény Róbert: *A rács mögött* (Dr. Farkas Aladár tulajd.)

Berény Róbert: *Falu*

Barát Endre: Vak ember a thóra előtt

*A haja fehér, alakja rom...
Templomszolga fogja meg karon.
Mert néki sötét világa van:
Eszendők óta világtalan...
Mint aki súlyos terhet hordoz,
Úgy botorkál az almemorhoz...*

*Outfenn megáll előredülve,
Ráteszik ujját a betűre...
Mig buzgón tapintja az Írást,
Legyűr egy hörgő, furcsa sírást
S mint régen is, látó korában:
Az áldást elmormolja lágyan...*

*Vége... Kisérik a helyére,
Bólint a sok köszöntgetésre.
„Ki ez...? ki az...?” Jó lenne látni:
Igyekszik sorra kitalálni...
Beül a padba... Száll az ének
S ő hó-fejét szegi az égnek...*

*Két vak szeme a könnyet ontja
S magában megbékélve mondja:
„Érzem, az idő nincs már távol,
Kilépek e sötét világból,
Lehanyatlak az átok ujjá
S ott fenn majd én is látok újra...!”*

SASS IRÉN: KÉT ASSZONY (ELBESZÉLÉS)

Ott állt az asszony pálmafája alatt és a Kedes felé vezető utat kémlelte. Reggel óta állt ott, mint gigászi szobor, szikár, magas alakját megfeszítve a szélben, merev és tágult szemekkel, melyek olyan átlátszóak voltak, mint a levegő és csillogtak, mint a víztükör. Csontos, száraz, átszellemült tagjaiban emberfeletti várakozás remegett.

Délidőben egyszerre két irányból közeledtek a pálmafa felé. A dülőlútról Jahel jött, az alacsony, vékony asszony, ki rajongó szíve ajándékaként egy kosár friss fügét hozott a prófétanőnek. Illatos terhét szótlanul letette Deborah lábaihoz, azután tovább ment s a fűre kuporodva nézte riadt alázattal a nagy, titokzatos, mozdulatlan és mégis élő asszonyszobrot.

Rövid idő múlva a kedesi úton feltűnt tajtékzó lova hátán egy marcona, napégett férfialak is, Bárák, akit az asszony reggel óta várt. Rugalmas lendülettel ugrott ki nyergéből és a prófétanő elé állott:

— Béke veled, bíró... — mondotta kurtán és lomhán.

Szigorúan felelt az asszony:

— Reggel óta vártalak, Bárák és nem jöttél.

— Nem jöhöttem. Izeneted értelmében összehívtam a véneket és elmondtam nekik, hogy mit kívánsz.

— És ők mit mondanak?!

A férfi dölyfösen megrándította vállát:

— Ők azt mondják, amit én akarok.

— És mit akarsz te?

— Én?... — a férfi egy pillanatig habozott, aztán keményen farkasszemet nézett az asszonnyal. — Én, bíró... azt mondom, hogy hagyj békén minket... Izrael fiai csendben és nyugalomban élnek.

— A halottak is csendben és nyugalomban élnek. Bárák — csattant fel az asszony hangja. — És Izrael fiai is halottak, mert rabok!

A férfi legyintett:

— Jábin királlyal nincs bajunk. Ő parancsol és mi engedelmeskedünk, mint a többiek, mint a kanaániták.

— De arra hivatott-e Izrael, hogy pogány király elnyomottja legyen?!!

— Hát arra hivatott, hogy asszony szavára vakon a vesztébe rohanjon?!

Az asszony kiegyenesedett. Alakja megnyúlt, csupa megfeszített akarat és erő lett. A hangja vágott, mint a kard:

— Asszony, mondod? Asszony szavára?! És elfelejtetd, hogy a bíróról vagyok? Elfelejtetd, hogy próféta vagyok és Izrael Istenének akarata szól belőlem?

A hatalmas hangtól kissé megzavarodott a férfi s igyekezett arcát az asszony erős tekintete elől elfordítani. De az asszony már érezte, hogy akarata tűzével megperzselte őt s most nyomában volt, mint a lángostor:

— Halljad az ajkamról az Úr szavát, Bárák: elég volt a gyalázathól! Meddig tűri még a nép az elnyomó korbácsát s meddig botránkoztatja tunyaságával a szabadító Istent?

— Bíró... — próbálta elvágni Bárák a hatalmas hang áradását — bíró... gondold meg, mit mondsz...

De az asszony hangja elnyelte az övét:

— Parancsolom, hogy gyűjts sereget a Tábor hegyére, mert közeleg a nap, melyen a Seregek Ura Izrael kezébe adja elnyomóit és megpecsételi népe dicsőségét!

— Parancsolod? — kérdezte összeszorított fogakkal Bárák.

— Parancsolom!

— Hogy táborba vonuljunk vakon és meggondolatla-

nul és prédául dobjuk életünket, maroknyi nép, Sisera tízezeinek...

— Ez a szabadulás harca!

— Hogy özvegyek és árvák sírjanak utánunk, tűzhe-lyeink kihüljenek s az anyák éjjel és nappal jajgatva keres-sék eltűnt fiaikat...

— Ez a győzelem ára!

Bárák egészen az asszony elé lépett és az arcába be-szélt:

— És hol van a győzelem záloga?

— Általam azt ígéri az Úr, hogy kezeidbe adja Sisera seregét és magát Siserát. Hinned kell bennem!

Bárák nyersen felnevetett:

— Hinnem kell benned asszony, ki a sátorban ma-radsz, míg a férfiak életüket viszik a halál vásárára? Sátor mélyéből könnyű csatázni, bíró, de nehéz a hegyen Sisera hadiszekerei előtt!

Deborah megfeszített teste minden remegésével tusá-zott a férfivel:

— Hát mit kívánsz tőlem, Bárák?

A férfi nem felelt rögtön. Hosszasan és merően nézte az asszonyt s aztán lassan, szótagolva mondotta:

— Ha nem eszelős asszony fecsegése mindez, ha való-ban az Úr van teveled és nekünk ígérte a győzelmet a ki-látástalan harcban, úgy — jöjj és vonulj velünk a táborba.

Deborah egy lépést hátrált:

— Én?!

— Te! Járj a harcosok előtt, mutasd a győzelem útját, ahogy egykor a lángoszlop mutatta Izraelnek a szabadulás ösvényét. Ha próféta vagy és győzelmet ígért neked az Is-ten, mitől félsz, asszony.

Deborah lehunyta szemét, hogy ne lássa Bárák hetyke s gúnyos tekintetét. Hangja öblös s mély volt, mint a kürt:

— Nem félek, Bárák. Az Úr szószólója vagyok, győnge asszony hár, ám a félelmet nem ismerem. De szégyen rád. Abinoám fia és szégyen rátok Izrael férfiai, hogy nemcsak megszoktatók, meg is szerettétek a bilincset, hogy elfe-le-détek már a puszták büszke és szabad dalát s most asszonyt kötöztök a hadiszekeretek elé, hogy mutassa a hadfiaknak a hadak útját...

— Bíró vagy és próféta.

— Bíró és próféta, de mégis asszony. Szemem irtózik a vértől és fülem a haldoklók hörgésétől. Nem akarom látni a pusztulást. Asszony vagyok, ki életet adni jöttem a földre.

— És meddő maradtál!

— Nem vagytok-e valamennyien gyermekeim s prófé-ciáim nem anyai emlékek-e, melyek táplálnak titeket? Hirde-tem a harcot, mert hirdettetik általam és parancsolom az életet termő halált, mert parancsoltatik általam, de anya-szülöttek hullását nem akarom látni. Asszony vagyok!

Bárák gúnyosan elmosolyodott:

— Asszony vagy bíró, s ez ellen nincs mit tenni. Ál-modozol és szeretsz fecsegni. Álmodj tovább és fecsegj a rokkád mellett, tégy igazságot nekünk a pálmafád alatt, de a harcok ügyébe ne elegyedj, mert férfiak dolga az...

Deborah arcát emberfeletti izgalom festette lángvö-rösre:

— Értsd meg, Bárák! Izrael sorsát tartom a kezeim-ben! — kiáltotta kétségbeesve.

De Bárák csak nevetett:

— Dagasztóteknőbe a kezeiddel Deborah!... — aztán kantáron fogta a lovát.

Rovina a Golemben

Baracz a Golemben „Habimah”

Rovina mint Lea a Dybukban

Ekkor Jáhel, ki szívszorongva hallgatta Deborah gunyolását, felugrott és sírva borult az asszony lába elé:

— Oh, Deborah anyánk, — zokogta alázatos szeretettel, — ne hallgass a káromlóra! Izrael hisz benned! Én hiszek benned!

Bárák nyeregbe szállt:

— Béke veled, híró... — mondta vidáman és fölényesen, — amit mondtam: tartom. Vonulj velünk a táborba s mi veled megyünk. De ha sátrad hüvösét jobban szereted a csata tűzénél, úgy profétálj nekünk vidámabb dolgokról, hizlalt kappanról, édes almahorról, de ne háborúról...

Hosszan, nyersen, elégedetten kacagott s kacagása betöltötte a mezőt. És hosszú, nyers, elégedett kacagását hirtelen, mint a kard vágta ketté Deborah éles hangja:

— Halljad, Bárák! Veletek megyek a táborba és a harcosok előtt fogok járni. De egyet megjegyezz: ezen az úton teveled lesz a dicsőség! Asszony volt a kezdet, asszony lesz a vég. Az Úr asszonyok kezeibe fogja letenni a nép sorsát...

Bárák visszafordult nyergében s még látta, hogy Deborah, nagy erős kezeit az előtte térdelő Jahel fejére tette, aztán megsarkantyúzta lovát s elvágtatott, mint a szélvész...

*

Azon az éjszaka a szabad ég alatt virrasztott Deborah. Imádkozott és gondolkozott. Tudta, hogy olyan útra lépett, melyen előtte nem járt asszony lába. És reszketve, de szívós alázattal próbálta kutatni annak a titokzatos, távoli Hatalomnak akaratát, melynek a földön engedelmes, vak eszköze volt. A sötétkék égbolttól és a fénylő csillagoktól követelt feleletet arra, hogy az ajkáról elszállott szó nyomán kihulló vér, nem lesz hiábavaló áldozat. Néha szörnyű ijedtség fogta el, kicsinek és elhagyottnak érezte magát és úgy tűnt fel neki, hogy a nagy félelemben egész valója szétfoszlik, mint a füst. Aztán súlyos, masszív nyugalom szállt rá. Nincs többé visszatérés. Eljön a harc reggele, melyen a hadfiakkal táborba indul...

*

A csata napjaiban pedig félig vakon és ájultan, de fáradhatatlanul ott járt a harcosok sorai között. Hallotta a haldoklók hörgését és a maroknyi csapat szorongó ijedel-

mének kitörését. S látta ott túlhan Sisera félelmes hadseregét, a dühörgő hadiszerek ezreivel az élen.

Elvakult asszonyi vakmerőségének nagysága csak most tűnt fel előtte teljes valójában. A harc kilátástalansága, a győzelem reménytelensége és a kihulló zsidó vér céltalan áldozata. Felelőssége nagyságát is csak most látta tisztán. Megijedt, de azért még nem rettent meg. A titokzatos Hatalom ígérete, a fanatikusan hitt csodaszerű győzelem reménye még erőt adott neki.

Mint egy nyugtalan zászló lengett a harcosok között. A hangja öblös, mély, riasztó és lelkesítő volt. Mennydörgés és vízesés robaja volt a hangjában, megrészegetett tőle, aki hallotta. Megrészegetett önmaga is. Tudta, hogy ez a csata, nemcsak a Seregek Urának, nemcsak Izraelnek harca, hanem az övé is. Tudta, hogy nemcsak a messzi ég akaratáért, nemcsak a nép szabadságáért harcol, de önmagáért is. Egy asszony csatája volt ez, ezer férfi ellen, egy asszony csatája, akinek szava nyomán férfiak ezrei rohantak a halál elébe... Deborah tudta, hogy életét és halálát jelenti ez a csata s mint azon az éjszakán, most is feleletre idézte a messzi Akaratot, aki megígérte neki a győzelmet.

S múltak a csata napjai és a felelet egyre késett... A túlnyomó többség Sisera hadállásai felől napról-napra tizedelte a maroknyi sereget. Napról-napra több volt a halott, kevesebb az élő, nagyobb a kétségbeesés, kevesebb a bizakodás. Deborah félelme együtt nőtt a kétségbeeséssel és önbizalma együtt fogyott a harcosok kis csapatával. A messzi Akarat ígérete mintha végképpen elhagyta volna őt. Bizalma megingott, félelme egyre nőtt, növekedett egészen addig a napig, mikor úgy látszott már, hogy végképpen elveszett minden.

Mint egy csillogó, millió mozgó tölgyfából erdő zúdult Sisera serege Bárák táhora felé. Elöl dühörögtek a nehéz hadiszerek s az élen, egy lépéssel a sor előtt a vezér, lengő vörös szakállú, óriási bronzfigura, akinek homlokán úgy csillogott a széles réz homlokpánt, mint egy lángszalag: Sisera.

Zúdult a szörnyű csapat, mint a végzet nyargalt élen a lángpántú, vörösszakállú férfi a hegy felé. A hegyen lévők

riadt ijedelemmel hördültek fel. A lábak már megfeszültek a visszafelé futásra és itt is, ott is koppanva hullottak a földre az eldobott fegyverek. Percek alatt felhomlott a rend, a fegyelem, zúgott, zibongott köröskörül minden, mint a megzavart méhraj.

Deborah szemei elsötétültek. Érezte íme, hogy az élet már elveszett számára s csupán a halál maradt. Minden összeomlott benne és megszágyenülten idézte vissza Bárak szavait: asszony maradj a rokkád mellett s ne avatkozz a harcba, mert férfiak dolga az. A mennyei felelet késett, a mennyei ígélet nem váltódott be s nem hitte többé, hogy kiválasztott eszköze a távoli, égi Akaratnak s hogy népe sorsát a kezében tartja. „Dagasztóteknőbe a kezeiddel!” — ez volt minden, amit Deborah és bíró és prófétanő mondani tudott önmagának.

Marcangoló fájdalomban, a maga csatavesztésének megsemmisítő szenvedésében ekkor felordított az asszony. S ez a kiáltás olyan rettenetes volt, hogy túlsikoltotta a megrettent harcosok zibongását s talán az égig is elhallatszott. S amikor Bárak serege a szörnyű kiáltás után magához tért, csak annyit látott, hogy kitárt karokkal fut Deborah egyedül az ellenséges tábor felé.

Futott Deborah, megsemmisült álmait temetve a halál felé, át a mezőn, égremeredt szemekkel, belevakulva a kék messzeségbe, mely álmokat és ígéreteket sugallt neki és a végső percben cserbenhagyta. A csatát és életet vesztett Deborah vak és elkeseredett futással futott a halál felé. Sárga köntöse úgy lebegett a szélben, mint a lobogó láng.

S mint egykor, most is megindult Izrael népe a lángoszlop után. Deborah homályos szemekkel látta, hogy mint megannyi pálmafa száguld le a hegyről Bárak kisdéd csapata. A pálmafák a hegy lábánál irtózatossággal csaptak össze a tölgyekkel s a tölgyek sora ritkul, mintha favágók ezrei járnának sorai között...

*

Alkonyatkor elcsitult a harc. A tulsó táborban csend volt. Bárak serege ujjongott és dalolt. A Seregek Ura, a nép és Deborah megnyerte a csatát.

Az asszony nyugodtan, némán és mereven állott az ujjongó harcosok között. Ismét érezte profétai erejét és bírói hatalmát. S mikor Bárak szemrehányó arccal megállott előtte, mondván:

— Bíró, proféciáid csak félig teljesültek. A csatát megnyertük hár, de Sisera menekült kezeink közül.

A válasza oly szilárd és megingathatatlan volt, mint a kőszikla:

— Sisera nem menekült meg. Menjetek és keressétek őt...

És kinyújtott keze biztos lendülettel mutatott a Saa-naim tölgyese felé.

*

Mikor pedig leszállt az este, Deborah egyedül állott a csatatéren. Felette a végtelen csillagos ég, alatta a végtelen fekete mező véres terhével. Most, hogy íme megpecsételődtött a csata sorsa, Deborah többé nem volt prófétanő, se bíró, se nyertes hadvezér, asszony volt csupán, akinek szíve a pusztulás láttán megtelt fájdalommal. Emitt és túlhan letört fiatal életek ezrei... Lehúnyt szemmel is látta őket... lehúnyt szemhéjai mögött is lángolt a vér vörös tüze...

A végtelen, szörnyű csendben könnyű léptek neszt hallotta a háta mögött, s Jáhel nyöszörgő, csendes hangját:

— Deborah anyánk... a harc után egy kanaán harcos

menekült sátramba. Vörös szakála lobogott és homloka körül a széles pánt, mint a csillogó arany...

Deborah összerézzen:

— Menekült, hogy életét megmentse. És te mit tettél Jáhel?

Jáhel alig sutogott:

— Először nagyon megijedtem és el akartam futni. De mikor láttam, hogy a harcos fáradtan ledől fekhelyemre és csakhamar elalszik, rád gondoltam. Deborah...

— És?...

— És... megöltem őt...

A prófétanő alakja kiegyenesedett, mint a szálf a szélben. Erejének, távoli hatalmának végső bizonyossága megérkezett s alakja szinte ijesztően megnőtt s úgy tűnt fel az éjszakai homályban, hogy feje az égig ér fel. S a végtelen és végzetes csendben, mint gyászkiáltás hangja, tisztán és áthatóan csendültek fel az asszony könnyes és megrendült szavai:

— Ti vérző és néma halottak innen és túl, elhullott fiaim, ti síró és reszkető anyák, hitvesek és kisdéd, elárvult gyermekeim, bocsássátok meg nekem. amit tettem... Az ige beteljesült... Nem tehettem másképp... — Halkan és tisztán csendültek el az utolsó szavak az éjszakában. Több hang nem hallatszott, semmi sem mozdult. A határtalan némaságban ott állott a két asszony a vérző föld felett. A kezdet és a vég. Elmosódott alakjukat, mintha a végzet masszív és sötét íve kötötte volna össze.

Az ív felett a távoli, titokzatos Akarat ereje.

S az ív alatt fiatal férfitestek vérző tagjaiban... egy nemzet sorsa.

A „Wizo” leányfarmján Nahalalban

DR FODOR LAJOS: SEMITIZMUS ÉS ANTISZEMITIZMUS

A PRO PALESZTINA SZÖVETSÉGBEN TARTOTT ELŐADÁS.

A tanulás és tanítás nemcsak a népeletnek, a nép történetének, hitének, bölcséletének, irodalmának és törvényeinek, hanem az akkori világ kultúrájának is teljes ismeretét és héber- és arameus-nyelven való ápolását és az előírt és a nemzet konzerválására rendelt életszabályok betartására való nevelését jelentette.

Amíg ez a szellem megmaradt a zsidóságban, addig a nép élt. Voltak gazdasági bajok, voltak kegyetlen üldözések, de nem veszett el a népi tudat, az egész világon szétosztott zsidóságnak egységi tudata.

Izrael tehát magával vitte a haldokló államnak politikai végrendeletét 2000 éves vándorútjára. Ősidők óta fennállott állami létnek minden törvényét és erkölcsét, a prófétai etikát, a messiási gondolatot, a zsoltárok költészetét és Jób vallásbölcséletét kapta útravalóul azzal, hogy ez az ő életének fája, ha abba belekapaszkodik, ha ezt az évezredek rohanó árjában magasra tartja, akkor ez őt is magasan, a hullámok felett fogja tartani: ha nem, akkor megszűnik létezni. Ez lesz népiségének mentsvére.

És Izrael magával vitte az ő törvényeit, magával vitte az ő államát, az ő szentélyét, a földnek emlékét és szeretetét. És mindez tényleg vele ment. Ezért nem tudott elveszni, belemerülni a népek tengerébe. Ezért volt ő állam az államokban, nép a népek között és ezért tombolt vele szemben évezredek át a féktelen gyűlölet. Egy nép, melynek államát lerombolták és mégsem pusztították el, melynek földjét valójában sohasem lehetett elfoglalni, melynek földjére annyi kísérlet után sem lehetett más állami életet megszilárdítani, melynek földjét nem lehetett újból virágzóvá tenni, melyhez soha hűtlen nem lett és amelyet földje sohasem szűnt meg visszavárni.

A zsidóságnak ezen continuitását biztosító szelleme ellen a legsikeresebben az emancipáció vette fel a harcot. Nem sikerült a babiloniai, a szíriai, a római hadjárat, mert ezekben Izraelnek csak materiális szentélye pusztult el. Izrael igazi szentélye az emancipációval indult pusztulásnak. Ez a most is tartó hadjárat bizonyult a legveszélyesebbnek, mert most gyökerére csapott le a fejsze és amint a történelem tanúsága szerint, sohase a külső, hanem mindig a belső volt a legnagyobb ellenség, úgy most is ez ellen a belső ellenség ellen vette fel a harcot a népnek az a nemes maradéka, amely nem akart elpusztulni, amely nem adta fel önmagát és ha úgy látta, hogy a törvényt, a zsidó eszmevilágot többé nem tudja betartani a galuthban és ezáltal nem tudja népiségét a homlástól és pusztulástól megővni, akkor vissza akar menni őseinek földjére, hogy ott újból birtokába vehesse a törvényt és a prófétai eszmevilágot, mint népi életének esszenciális alkotó részét.

A zsidó világnézet a messiási világnézet. Ebben nemcsak hisz, hanem annak megvalósítására mindennapi életével törekszik. Mi lázadozunk az olyan világrend ellen, mely nem teszi lehetővé e messiási világnézet teljessé válását, pedig ez nemcsak az ó-, hanem az újtestamentumnak is az erkölcsi világrendje. És mi úgy hisszük és úgy valljuk, hogy ezt az erkölcsi világrendet mi fogjuk először Erec Izraelben diadalra vinni, azon a földön, ahol ezek az elvek megszülettek és ahol a visszatérő népnek alkotó ereje újból érvényesülni fog.

Ha valamely nép, mint a zsidó, egész történelmét átfogja és etikai elvének összességével életének szabályozó törvényévé avatja és földjéhez való hűségét annyi emberöltőn át megőrzi, annál a népnél nincs időmulás, mert egész történelmi létét állandóan megjeleníti, jelenvalóvá teszi és

újból és újból átéli. Ez létezésének és fennmaradásának örök titka és megoldása.

Amíg tehát a zsidóság törvényeinek szellemében élt, ismerte ezeket a törvényeket, etikai és életszabályozó elveket, tudatában volt népi mivoltának, addig a törvények megtartása könnyű volt. Mihelyt azonban szünni kezdett ez a tudás, feledésbe ment a nyelv, feledésbe mentek a zsidó szokások és a törvény már csak vallási tisztelet és kegyelet tárgya lett, abban a pillanatban ez a törvény a valóságos zsidó népelet szempontjából értéktelenné vált, elvesztette eleven népi formáló jellegét és erejét, multjából, történeti összefüggéséből kiszakadt és formalisztikus vallási életté alakult át, mely a további népi életnek többé nem emelője, hanem nehezéke lett. Kétségtelen ugyan, hogy magának a zsidó vallásnak ebben a formalisztikus jellegében való magatartása is a homlási folyamat, másszóval az asszimiláció akadályaként jelentkezett, mert a zsidó népelettől elszakadt vallásnak a fenntartása a többi népek-nél még mindig egy külön életet élő zsidó nép létezésének látszatát tartotta fent, holott a valóságban ez a nép, mint eleven valóság már nem létezett, de beolvadni mégsem tudott és nem is engedték és így magától értetődően termelődött ki az a felfogás, hogyha egyáltalában lehetséges asszimiláció, úgy az csak ennek az utolsó nehezéknek, a zsidó vallásnak feladása árán következhetik be.

A zsidó alkotó génuszának szellemi termékeit ismét birtokba kell tehát vennünk, hogy népiségünket itt a galuthban megmentjük az egyébként beállott homlás folytán biztosan bekövetkező pusztulástól. Hinni kell a zsidóságban, a zsidóság megújulásában. Nevelni kell ifjúságunkat erre a hitre, a zsidóság szeretetére, megismerésére és megértésére, annak felismerésére, hogy miként *Klausner* mondja: „*Das Judentum ist weder nur Religion noch nur Ethik, sondern die Summe aller Bedürfnisse eines Volkes, die sämtlich auf religiöser Grundlage ruhen, also eine nationale Weltanschauung auf religiös-ethischer Basis. Das Judentum ist nationales Leben, das von der nationalen Religion und der universalen Ethik umfasst, aber nicht von ihnen aufgezo-gen wird!*“

III. A történeti antiszemitizmus intellektuális és organikus fejtegetése után térjünk át napjaink antiszemitizmusának híralatára, bár az eddigiekben lényegében megadtuk a feleletet úgy a jelenre, mint a jövőre is.

Vannak korszakok, amikor csak a nagy eszmék, a nagy gondolatok irányítják a történéseket és annál hatalmasabban, minél többen vannak áthatva a gondolatok, a vezéreszmék varázsától, de vannak korszakok, amikor nem az eszmék, hanem csak vad ösztönös indulatok, vegetatív, primaer szükségérzések és ösztönök viszik, hajtják az emberiséget, vagy annak egyes csoportjait. Ilyen korszakokban az individuum nem számít. Az individuális kvalitások hatástalanok, az eszméknek nincsen tiszteletük, az ember megszűnik embernek lenni, beleolvad a tömegbe és mert a tömegnek csak tömegerkölcs, tömegkultúrája van, az egyéniségben rejlő igazi nagyság, az igazi szépség és az igazi jószág nem érvényesülhet.

Egy ilyen új korszakba léptünk, ez a korszak azonban nem a haladás, de a visszaesés korszaka!

Eddig szokva voltunk ahhoz, hogy minden korszak küszöbén világító üstökösként ragyogott fel az a szellem, az az eszme, mely az új korszaknak útját bevilágította.

A mostani korszak égholtozatán hiába keressük ezt a fénycsóvát, mindenfelé sötétség, jaj és romlás, nincs hit,

megingott a jogrend, nincs törvénytisztelet, nincs egyéni, lelket formáló művészeti és irodalmi szabadság.

A sötétség hatalmai keltek birokra a XIX. század azon eszméivel, melyek az emberiség békéjét, evolúcióját voltak hivatva szolgálni és most úgy látszik, mintha a sötétség diadalmaskodna a világosság felett.

Ebben a harcban, amelyben nem egyének állnak szemben egyénnel, hanem tömegek tömegekkel, népek népekkel, meg kell találni a zsidó nép helyét is.

Nekünk az emancipáció után is volt harcunk, de ez az egyesek harca volt, a szellemi és az anyagi érvényesülésért azokkal az eszközökkel, melyeket a XVIII. és XIX. század felszabadító forradalmi hagyománya minden egyénnek isteni eredetű jogként deklarált.

Az emancipáció a zsidó, mint individuum részére a létért való küzdelem egyenlőségének principiumát deklarálta. Ebben a liberális korszakbeli egyéni harcban is hátrányos helyzetbe kerültünk másokkal szemben. Mert amíg mi csak individuumokként léptünk a porondra, addig velünk szemben csak olyan egyének állottak, akik mögött az ő nemzetük sajátságaiból fakadó őserők sorakoztak.

Kerestük az egyén becsületét, minden becsvágyunk abban merült ki, hogy egyénenként, zsidóságunk dacára, anyagi és erkölcsi megbecsülésben legyen részünk és ezen küzdelemünkben elvesztettük és elhomályosítottuk, elfeledtettük népünk becsületét. Ennek következtében a liberalizmus érvényesült ugyan az egyénnel szemben, a néppel szemben az antiszemitizmus permanens volt, még ebben a korszakban is. Levettük tehát mindazt, ami népnek látszott és csak mint egyének jelentkeztünk, alkalmazkodtunk a különféle viszonyokhoz asszimilációra és befogadásra számítva és ezért még vallásunkat is hajlandók voltunk feláldozni. Beleringattuk magunkat abba a hitbe, hogy a másnépheli egyének mögött álló szervezett nemzeti erő a mi erőnk is. Ámde ezt elvitatták tőlünk, nem ismerték el ebbeli törekvéseink őszinteségét és látszólag igazuk volt, mert egyéni harcunkban, ami népi erény volt, elveszett, csak fogyatékoságaink, évszázadokon át mesterségesen kitenyészett hibáink kerültek felszínre, ezeket vittük a befogadó társadalomba és felkeltettük azt a jogos hitet, hogy ezek a fogyatékoságok a zsidó nép fogyatékoságai.

A zsidó eszmevilágtól és a zsidó népiségtől való eltávolodásunk gyökértelenített bennünket és mi elkövettük azt a nagy végzetes hibát, hogy az egyéni érvényesülés sikerétől elkábulva, gyökértelenségünket a befogadó társadalom vezéreszméjévé akartuk tenni.

Csödöt mondott tehát az egyéni emancipáció, melyet akartunk mi is, mások is. A népi emancipációra azonban sor sohasem kerülhetett, mert ezt viszont sem mi, sem mások nem akarták.

A mai harcban azonban már nem egyének állnak szemben velünk, hanem egész társadalmak, sőt népek, a legteltesebb állami hatalmi apparátussal és intézményesen kizárnak bennünket az ő közösségükből, mint népet, mint fajt, holott nem emancipálták sem a népet, sem a fajt, nem adtak módot, hogy ez a nép, ez a faj, ebben a minőségben a XIX. és XX. század adta keretekben kialakuljon, kitermelje magából azokat az értékeket és intézményeket, amelyek most őt arra képesítenék, hogy a népek ösztönös harcában is megállja a helyét és ne legyünk mint egyedek teljesen védtelenül és gyökértelenül kiszolgáltatva a feltörő barbár ösindulatoknak.

Bár, miként mondtam, a népi emancipációt mi sem akartuk, bár mi bele akartunk olvadni a népek közösségébe és magunk vágtuk el azokat a gyökereket, melyek ősi kulturánkhoz és népi értékeinkhez kapcsoltak, mégis,

mintha a befogadó nemzetek ösztönszerűen a „divide et impera“ elvét kívánták volna rajtunk beteljesíteni, mintha attól tartottak volna, hogy mint emancipált nép, olyan hatalmas kulturális értékeket termeltünk volna ki, melyeknek birtokában ma győzelmesen és a XIX. század eszmei fegyvereinek ragyogó tisztaságával tudtuk volna diadalmasan felvenni a küzdelmet.

Mi zsidók, az individuális harcban a világosság, a haladás, az egyenlőség, a szabadság, a nemzetek közösségének, a pacifizmusnak a harcosai voltunk. A tömegeket most a vádlottak padjára hurcolt eme eszmék eltiprására tömörítik harcba.

Ezen eszmék ellen kívánnak egy új társadalmi rendet teremteni.

Az isteni gondviselés különös vezérlése, hogy bennünket intézményesen kirekesztenek ebből a táborból, mert mi tényleg nem haladhatunk egy úton, mi nem gyalázhatjuk meg hagyományainkat. Nekünk szent testamentumunk a szabadság, a testvériség, az egyenlőség, a tehetségek érvényesülésének a nemzetek pacifista kooperálásának principiuma és vezérlésre hivatottsága.

Isten Izraelt nem mint egyedeket, hanem mint népet választotta ki és bár szétszórta a világ minden tájára, de útravalóul adta nekik a sinai szikrát és most önámításunkból, tévedéseinkből felocsudva, ismét néppé tömörülve, kollektívumokká alakulva még tisztább formában kívánjuk ezeket az eszméket hirdetni, életünkben és intézményeinkben begyökeresíteni és a népek példájává avatni.

Ez a mi feladatunk és ez a mi helyünk a népek mai harcában.

Vaksággal vert, és süketlelkű az a zsidó, aki nem hisz a zsidóságban, aki azt hiszi, hogy ügyeskedésen, alkalmazkodáson alapuló asszimilációval, mint denaturált zsidó individuum, a jövőben is boldogulhat. A mai világ nem kívánja és nem akarja a csúszó-mászó, bujkáló, titkos zsidóságot, de mi sem akarhatjuk, mert ha a zsidó leveti magáról mindazt, ami ránézve zsidó népi értéket jelent, akkor csak gyarló emberi gyengeségei ütköznek ki és ezt a gyarlóságot is kisebb értékűséget zsidó sajátságnak tudják be, amellyel szemben védekezni kell és amelyért mindannyiunknak szenvedni kell.

A zsidó probléma előtt nem térhetünk ki sem azáltal, hogy beletörődünk abba, amit rólunk mondanak, hogy tehát kisebb értékűek vagyunk, sem azáltal, hogy a kiválasztottság csalfa és öntelt hitében ringatva magunkat, megelégszünk a vallási gyakorlat mai formájával és népi passzivitásba esünk.

A velünk szemben áramló ellenséges indulatokkal csak úgy tudunk megküzdeni, ha a mi zsidó népi sajátosságainkat és zsidó sorsunkat megtanuljuk átélni úgy, mint az keletkezett és előállott, ha tudatosan beállítjuk magunkat a zsidó történelem összefüggésébe és a pozitív zsidó életbe, ha felismerjük, hogy mi szerencsétlenek vagyunk saját bűneink miatt, mert elfelejtettük, hogy zsidó nép vagyunk és ezt most keserves tapasztalatok árán újból meg kell tanulnunk.

Mert ne higyjük, hogy a gazdasági romlás, az egzisztenciából való durva kidobás a mi legnagyobb szerencsétlenségünk. Nagyobb szerencsétlenség a zsidó lelkekben beállott pusztulás és rombolás.

Elvesztettük ifjúságunk lelkét, a zsidóság hitére, megértésére és szeretetére. Amikor ifjúságunk lapokban és rádiókban, népgyűléseken és szalónokban és színházakban szüntelenül azt hallja, hogy mi alsóbbrendűek, silányabbak, erkölcsiekben inferiorisak vagyunk és amikor ifjúságunk ezekkel a vádakkal szemben nincsen felvértezve népi tudattal, történelmi tudattal, igazi zsidó hittel, akkor mi

semmit sem adtunk a fiatalságnak, hogy ebben a szörnyű lelki tusában meg tudja állni a helyét és ezzel szemben az ifjúság lát idegen kultúrértékeket, eszméket és más népek hitbeli megnyilatkozását, ez a mi legnagyobb szerencsétlenségünk.

Ifjúságunk nem tudja és nem hiszi, hogy az a mi legnagyobb dicsőségünk, hogy a XVIII. és XIX. század legmagasztosabb eszméi, melyek a nemzetek pacifista együttérzését volnának hivatva szolgálni, nekünk 4000 éves szent hagyományaink és azok szent könyveinkben, mint változás alá nem eső törvények vannak kodifikálva. Mutassanak egy nemzetet, mely törvénybe iktatta és úgy tisztelte ezeket az eszméket, mint a zsidók.

A fiatalság, ha zsidóvá neveltük volna, megértené, hogy amikor lábbal tiporják ezeket az eszméket és ezen eszmék halvány visszfénye gyanánt törvénybe iktatott elveket, akkor természetesen lábbal tiporják ezen eszmék őshirdetőit is, mert az eszmék elleni gyűlöletet átviszik azokra, akik ezen eszméket vallási törvénykönyvükben kodifikálták.

A történeti visszapillantásban már mondtam, hogy egy nép addig él, amíg hű marad a maga által kitermelt eszmékhez, hogy nem a vagyon, nem az ország és nem a fegyver egy népnek a legnagyobb erőssége, hanem az igazság ereje és szelleme és ha ez az igazság örökérvényű etikai elveknek az igazsága, akkor az a nép, mely ezeket törvénné avatja, nem pusztulhat el. Ha tehát mi zsidók hívek maradunk ezekhez az eszmékhez, ha visszatérünk a zsidó történelem szilárd talajára, akkor sem a jelennek, sem a jövőnek viharaiiban elpusztulni nem fogunk. Mi a könyv, a szellem népe vagyunk és örök dicsőségünk, hogy szent könyveinkben lefektetett eszmékhez az egész nép a maga egyetemességében sohasem lett hűtlen. Izrael nem örökítette meg magát képekben és szobrokban, de megörökítette magát a törvénynek és eszméknek tiszteletében és mert a törvény és az eszme örök, a nép is örök.

Farkasházy Miklós : Egy párizsi festő

Tudnia kell fiatalságunknak, hogy egy pogányosodási folyamattal állunk szemben és amely mértékben pogányosodik ez a világ, vagy amilyen mértékben kiütököznek a régi pogány ösztönök, oly mértékben távolodik a zsidó erkölcsőtől és el fog jönni az az idő, amikor a kereszténységnek hirdetett mai erkölcsi világrendnek még mindig mi zsidók leszünk a zászlóvivői, amikor a népek már hűtlenné lettek ezekhez az eszmékhez.

Ha a mai világ megtagadja a kereszténységnek a zsidó etikában gyökerező ama erkölcsi alaptételeit, amely szerint az emberek békeességben és szeretve éljenek egymás mellett, akkor hűtlenség nagy mesterük tanításához, de mi a mesterek népe vagyunk, mi sohasem lehetünk hűtlenség ezekhez a megtagadott és kereszténynek nevezett hitelvekhez. Mert bár kétségtelen, hogy a gazdasági úgynevezett materiális tényezők nagymértékben determinálják a történelem útját, de tudjuk a történelemből, hogy a lehatalmasabb formáló, konzerváló és fenntartó tényező mégis csak a szellem, a hit.

Azok a zsidó eszmék és tanok hódították meg a világot, amikor a pogány világrendben elkoptak a régi erkölcsi erők és elvek. Sajnos, amint a német eseményekből látjuk, ezek a tanok még mindig nem mentek át teljes tisztaságukban minden keresztény nép vérébe. Sokat, nagyon sokat merítettek a judaizmusból, remekműveket alkottak anyagiakban, szellemiekben, nagyszerű intézményekben, de legbenső lényegükben még mindig sokan pogányok maradtak.

A gondolat, az eszme teljes tisztaságában és eleven ható erejében nálunk maradt. Az eszmevilágnak külső formáit átvették, sőt szebbé, ragyogóbbá tették belső tartalmát, inkarnálták és mindenkor igyekeztek is betölteni tartalommal, de a pogány erők és ösztönök gyakran áttörték ezeket a formákat és kereteket és most a zsidóság őstaniától nyíltan is elszakadni akarnak, s új elveket kívánnak azok helyébe ültetni.

Ime, a világnézeti különbség még élesebb distanciát jelent, mint hármikor és nekünk mégis világnézetünk, elveink és törvényeink tisztasága mellett változatlan hűséggel kell őrt állnunk. Ki kell építenünk népiségünket, el kell takarítani az omladékokat, meg kell keresni az ősi gyökérszálakat, össze kell forrasztani a jelenünket a múlttal, testvériségben egyesíteni és szerves kapcsolathozni a földkerekség minden egyes zsidóját a legszentebb tanaink és eszméink szolgálatában és a zsidó jövő reményének Erez Izrael újraépítésének megvalósításában és mindig annak tudatában, hogy ezzel nemcsak magunknak, hanem az egész emberiségnek teszünk szolgálatot.

Meg kell mutatnunk, hogy egy nép miként valósítja meg a maga életében az emberiség legszentebb eszméit, hogy a közösség még jobban, még tökéletesebben köteles az erkölcsi elveket tiszteletben tartani, érvényesíteni és továbbfejleszteni és megvalósítani a zsidó kollektívumokban az egyéniség és közösség bibliai szintézisét.

Fiatalságunkat pedig újból a zsidósághoz, a zsidó néphez kell kapcsolnunk, nem az apák és nagyapák hagyományaihoz, hanem a régmúlt életteljesebb tradíciókat képviselő ősohöz, akik az öröknépet képviselték. Az apák és nagyapák elszakították a zsidó fejlődés folytonosságát és ezt a fiatalság kell, hogy helyreállítsa, keressen tehát a fiatalság új utakat, gazdaságiakban, szellemiekben egyaránt, teremtsen meg az ősök eleven szellemét, mert ha ez a szellem értékeket termelt a múltban, úgy értékeket fog termelni a jövőben is. És ha az ily módon megújódott zsidósággal szemben is fog tomholni a jövő antiszemitizmusa, azt könnyebben fogjuk elviselni, mert inkább üldözzenek bennünket erényeinkért, mint bűneinkért.

Lilly Freud-Marle különböző előadóstélyeinek kosztümjeiben

GRÜNFELD PÁLNÉ: LILLY FREUD-MARLE

A világhírű Sigmund Freud, a pszichoanalitika atyamestere nemcsak maga jó zsidó hanem egész családja mélységesen zsidó érzelmű. Tehetséges minden egyes tagja. Két huga (testvére leányai) közül egyik kiváló festőművésznő volt (pár év előtt tragikus körülmények között meghalt), a másik kiváló színésznő, olyan egyéni típusú, olyan sajátos előadóstílussal, amilyen kevés van Európában. Főleg az indiai lírának fanatikus ismertetője és előadója.

Lilly Freud-Marle a „Trópusi virág“, mint őt Thomas Mann és Björn Björnson nagy elragadtatásokban nevezték, felesége Arnold Marlenak, a nagy német színházdirektornak. Ilyen talajból nem is fakadhat más virág, mint egy olyan, kinek lelke minden szépre, nemesre reagál és azt nemcsak átérezni, de kifejezni is tudja.

A Sorbonne nagytermében áll a pódiumon, mellette az agg hindu költő, Rabindranath Tagore. Az ő költeményeit mondja (a Tagore bengáliai bevezetése után) francia, de még inkább angol fordításban. De nem szavalja, beszél és muzsikál hozzá a hangjával, mely néha alig rezdül, mint egy érzékeny hárfahúr, majd meg felujjong hatalmas fájdalmi kitörésében, mint egy egész orchester. Az emberek felfigyelnek és valami nyugtalanság száll a levegőben. Mindenki érzi az élményt és a távoli Kelet misztériumát. Bármily nyelven szavalna, megértenék, mert, ahogy kinyújtja beszédes két karját, benne van abban a világ minden anyáinak ölelése, az anyaság szent himnusza, ahogy lehúnyja a szemét, benne van az örök nő letompított

erotikája és ahogy alázattal lehajtja a fejét, abban meg benne van az egész emberiség nagy szenvedése.

És az emberek arcán megdöbben áhitat, mintha templomban volnának. Az indiai líra magához ragadja az uralmat a lelkek felett.

A másik előadása Kopenhágában Andersen, a nagy mesemondó szülőhelyén.

Kissé disszonánsan hangzik, hogy felnőtt XX. századi kultúrembereknek mesélnek. De így mesét hallgatni minden emberi lélek gyönyörűségére szolgálhat. Egy óriási terem minden csillárja eloltva, csak elvétve égnek hatalmas fáklyák és gyertyás kandeláberek. A pódiumon 200 tagú filharmonikus zenekar és Lilly Freud-Marle elkezd mesélni, vagy inkább átélni az Andersen-meséket.

Beszél a „Gyufaárus kislány“-ról, kinek vörös, dermedt kis gyermekkezét már mindenki látja, a „Régi ház“-ról, melynek levendulás hangulatát már mindenki érzi, a két csillogó anyai szemről, melyet gondolkodás nélkül adott oda gyermeke életéért, mert hisz a legértékesebb gyöngyszemet az anyai könnyek termelik.

Felzúg a zenekar, mennek a templomba hulló, puha hópelyhek alatt, Bach muzsikájának szárnyalása mellett.

Akik hallgatják, transzban érzik magukat. Az az égőszemű zsidóasszony ott a pódiumon Kelet és Nyugat ölelése. Kelet melegsége, bűbája, meseszerűsége, nyugati kultúrába oltva, freudi pszichével kerekezve.

DR SEITZ VICTOR: A SORS ÚTJAI

El nem vitatható, hogy a liberális korszak hatalmas gallyakat ütött le Izrael történelmi fájáról. Az egész nyugati zsidóság felolvadva (vagy inkább elmosva) az uralkodó népek nemzeti liberálizmusában a francia forradalom által nyújtott új szabadság mámorában szívesen követte a felvilágosultság századát. Mindinkább elhagyva a talajt, amelyből származott és megtagadva a forrást, amely évezredek át éltette, e korszak eszméinek egyik zászlóvivője lett. Szenvedélyes törekvése volt feledtetni a világgal és saját magával ősi származását, letagadni külön népi mivoltát, ambíciója, hogy hasonló legyen azokhoz, akik felette uralkodnak, hasonló szellemben, kultúrában, kultuszban, életmódban, divatban — és óh lidércfény, mely vittél minket ismeretlen ingoványokon — hasonló a jogokban is.

A XIX. század elmosta Izrael népének nagyon széles rétegeit. És hogy a történelem e legnagyobb fordulójánál, amelynek most kortársai vagyunk, nagy széltörésekkel, széles napi és egészen nagyarányú nemzeti veszteségekkel Izrael népe mégis nagyban-egészen jelen van, ezt éppen annak az erőnek köszönhetjük, amit a legnagyobb ambícióval törekedtünk megtagadni. Nagyon bölcssek voltunk, amikor bebizonyítottuk Izrael Istenének nemlétezését és szellemességünk szikrázó fényben ragyogott, amikor a gyávaság szellemétől lebéklyózott zsidó értelmünk gyakorolta a felvilágosult viviszekciót a Thóra tanai felett. „Ein Wust palestinensischen Aberglaubens“, mondja a nagy század egyik lángoszlopa, Max Nordau, akit később Cion hozott vissza a zsidósághoz.

E könyv, a Byblos, a Thóra, mely a XX. században használatban lévő könyvek között egyedül őrzi az antik világ könyveinek formáját, ez bizonyult az igazi erőnek, amely Izraelt a galuth alatt megtartotta és fenntartotta. Amint az írva áll, és amint megmondott: ez volt a mágnes, amely a porrá szórt népet összevonta. A Thóra a zsidó nép igazi őrzője. Azaz, hogy ez a kifejezés nem elég plasztikus. A Thórára legjobban az a germán kifejezés illik: der Hort, mely egyidejűleg jelent „védvár“-at és „kincs“-et, szellemesen fejezve ki azt a gondolatot is, hogy a kincs birtoka egyszersmind erősséget is ad.

Am a fény nemcsak árnyékot vet, de világosságot is ad. Amilyen rombolást vitt végbe a nagy század liberális asszimilációja Izrael történelmi testén, éppúgy igaz, hogy ez a nyugati kultúrvilágban magasra lendült asszimilált zsidóság a pénzügyi és szellemi hatalom egy nagyon respektábilis nyalábját (nyaláb = fascies) ragadta magához. Ebben az asszimilációban sarjadt ki újra a cioni gondolat (maga a cionizmus oly régi, mint a galuth) ez az asszimilált zsidóság rendelkezett azzal a politikai befolyással, hogy a történelem nagy fordulójánál az úgynevezett „Balfour-deklaráció“-t kieszközölje és ugyancsak ez az asszimilált zsidóság rendelkezett azzal a pénzügyi erővel, mely a palesztinai mű finanszírozásához szükséges.

De azokon a harctereken, amelyeken ott maradt

tíz millió halott, országok és birodalmak, azokon a harctereken elesett a XIX. század és annak összes szellemi és erkölcsi vívmányai. Ott maradt a XIX-ik század legfőbb éke: a szabadság és az egyetlen, ami az ember-barom életét tűrhetővé teszi: a jog. Egy új és megvadult nemzedék sarjadt ki a harcmezők vérmocsaraiból, melynek főtörekvése a nagy század liberális szellemének és intézményeinek megsemmisítése. És ki volt e nagy korszak egyik zászlóvivője és haszonélvezője? „Egy ősi nép, lakik szerte a világban...“

A XX. század ráfeküdt Izraelre. Azokon a harctereken, amelyeken elesett tíz millió halott, elesett a XIX. század és elesett a zsidók asszimilációja is. A nagy ébredés korszaka köszöntött ránk és a XX-ik század sötét, kietlen korszakában felébredt — Izrael. Mindazon népi és szellemi veszteségek, amik a zsidóságot a XIX. században széttroncsolással fenyegették, a XX. század csapásai helyreütik. A XX. század eltorlaszolja a menekülés útjait a zsidók előtt, a menekülést saját maguktól, multjuktól. A menekülésnek csak egy útja van számukra nyitva: menekülés saját magukhoz és jövődjükhöz.

Emanuel József:

Voltak nekünk is testvéreink

*Nem voltunk, mi sem, mindig elhagytak,
Aikre minden zugból romlásnak réme int;
Nem voltunk mindig cenkek, átkozottak,
Voltak nekünk is rég testvéreink.*

*Voltak nekünk is nemzettársaink,
Kiknek vére vad sémi göggel áradt,
Voltunk mi is zord, égbenyúló ága
Kánaán agg, büszke cédrusának.*

*Ahol az Arnón csattog bösz haraggal
A rab vizeknek szikla porkolábján
S fönn, amerre holt vulkánok hamvát
Őrzi ős bazaltok közt a Básán.*

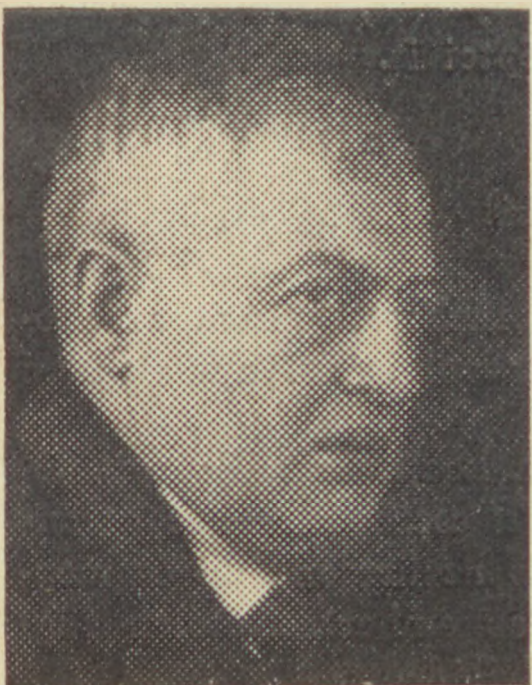
*Hol Damèszek száz forrása árad
S Hermón hópillája szántja délt és északot.
A tengerparton s a nagy folyamnak mentén
A mi fajtánk járt ott, élt és alkotott.*

*A mi fajtánknak nyája rágt a régen
Gyér fűvét Galilnak, Gilboának
S az izzó napnak gyilkoló hevében
Szabadságért héberek csatáztak.*

*Kaldea. Írtó ostora az Úrnak!
Nófot megcsúfoló barbár Chét fia!
Ammón, Moáb s fönt, hadverő Arám
És Bált imádó dús Fenícia...*

*Elmultak ők. Mi ittmaradtunk...
És száz nép közt bolyongva egyedül vagyunk.
Nincs testvérünk többé, de van honépítő
Rendíthetetlen, szent akaratunk!*

PETERDI ANDOR: MOHÁCSI JENŐ

Mohácsi Jenő

Mohácsi Jenőt „Az ember tragédiája” című drámai költemény mesteri műfordítása emelte az utóbbi hónapokban a hír és népszerűség szárnyaira. A bécsi siker, a német sajtó lelkesedése, valósággal ismert és nagyon becsült irodalmi személyiséggé avatta ezt a költőt, aki igen sok esztendeig csak mint egyszerű hirlapíró szolgált a bécsi és berlini lapokat. Annál nagyobb volt a meglepetés, amikor műfordítóként feltűnt. Először csak kéziratban, csakhamar pedig a könyv borítékán. Igen, Madách Imre, a magyar klasszikus irodalom legmélyebben szántó epikusa, Mohácsi Jenőben talált rá, a maga legkongeniálisabb német tolmácsolójára. Maga a dráma is meglepetés volt az osztrák literátusok s a színházak faktorai előtt, de Mohácsi Jenő bravuros és nagy költői tulajdonságokkal ékes műfordítása is meglepte őket. És itt meg kell vallanunk, hogy a mi számunkra egyáltalán nem volt sem rejtelem, sem szenzáció Mohácsi Jenő e jeles művészi tette s hogy ez az író egy nagy sikerhez jutott, nem hatott ránk a szenzáció erejével. Mi jól ismerjük Mohácsi nagy írói értékeit, hiszen régen tisztelhetjük őt a Mult és Jövő egyik nagyon kedvelt munkatársaként körünkben. Ismerjük mély vonzódását az irodalomhoz, tudjuk róla, hogy élénk kapcsolatot tart fenn nagyon sok külföldi számottevő íróval s minden valamirevaló német könyvről s annak írójáról tud beszélni s ha kell, írni. Egyszóval író, aki érdeklődési körét az egész európai szellemi életre kiterjeszti. Ezért is tudott olyan értékes szolgálatokat tenni a magyar Pen Clubnak, amikor néhány évvel ezelőtt Budapesten tartották a kongresszust. Mohácsi Jenő volt akkor a magyar Pen Club titkára s mint ilyen az előkészítő bizottság egyik legtevékenyebb tagja s a kongresszusnak úgyszólván a lelke. Látszatra Mohácsi Jenő egy zárkózott, passzív természet, de ha valamilyen feladatra vállalkozik, ez a csendes egyéniség egyszeriben elragadó s mindenkit magával sodró temperamentummá változik. Így láttuk őt, amikor a világháború alatt egy egész kórházat igazgatott, amikor a Pen-kongresszust rendezte és most, amikor Madách remekművét saját fordításában diadalra vitte, olyan diadalra, amelylyel használt nemzetének és nagy tiszteletet ébresztett a magyar irodalom iránt a külföldön.

Jól emlékezem az ő első írói korszakára, amikor rövid és tömör strófákban közölte első lírai mondanivalóit. Különös és újszerű volt számunkra ez a költészet. Képeiben és nyelvében színes, friss és markáns, ha ma eszembe jutnak eme költemények, a nagyszerű német Dauthendey Maxra kell gondolnom, aki ugyancsak nagyon gazdagon tudta magát kifejezni egy-egy nyolc-tíz soros versikében és a léleknek milyen mély bűgása és zenéje ilyen kis versben! Mohácsi Jenőnek hány ilyen kis költeménye muzsikál föl bennem, amikor róla e sorokat írom. Két kötet őrizi a költészet eme különös virágait: „Crescens” (1904) és a „Janus lelke” (1909) címűek. Kár, hogy oly ritkán szólal meg mint lírai költő, talán azért van, mert az élet s föltétlenül a tehetsége is az irodalom sokféle területére szorítják. Zsurnalisztikai munkásságán kívül számtalan eredeti operaszöveget írt, számszerint vagy hatot, melyek közül a „Tükör” című pantomim egymaga huszonötöszer ment. Ugyancsak

nagy sikere volt a „Makrancos herceg” című operájával. Emlékezetes még a „Fanni” sikere, melyhez Szabados Béla írta a zenét. És most is dolgozik egy operaszövegen, amely Bodrogh Pál, Kisfaludy Sándor színdarabjából készül s melyhez Poldini írja a zenét. Ezzel a művel óhajtja jubilálni a magy. kir. Operaház ötvenesztendő fennállását. Ezenkívül Hubay Jenő is zenésíti most egy operaszövegét.

A magyar zsidó irodalomnak is szorgalmas munkása Mohácsi. Számtalan elbeszélést írt, miknek tárgyát a zsidó élethől merítette. „Jetti” című novellája különböző fordítások révén vált ismeretessé a külföldön. Német, angol, finn és svéd folyóiratok közölték a Jettit s bizonyára más elbeszéléseit is. Számtalan lírai versét eredetileg német nyelven írta s azok a Pester Lloyd hasábjain jelentek meg. Ő róla elmondhatjuk, hogy német kultúrán nevelkedett magyar író, aki éppen e szerencsés kétoldalúságával válik megbecsülhetetlen előnyére a magyar irodalomnak. „Az ember tragédiája” dokumentálja ezt a legpregnansabban.

Mohácsi Jenő 1886-ban született Mohácson, de már az elemi iskoláit Bécsben végezte s így korán oltódott belé a német nyelv minden sajátossága. Csakhamar úgy tudott németül, mint magyarul. Azután ismét hazakerült, de német tanulmányait itt sem hanyagolta el, mintha érezte volna, hogy jövődő hivatása parancsolja rá a német tudást s szellemi továbbképzést. Ennek eredményeképp számolhatunk be ama sikeréről is, hogy mialatt erős német zsurnalisztikai tevékenységbe merül, közben résztvesz a Nyugat elbeszélő pályázatán s azt meg is nyeri „Stella” című munkájával (1927).

Azt mondhatnám, hogy amit Mohácsi Jenőről, az íróról, műfordítóról és emberről illik tudnunk, azt körülbelül fukar rövidséggel elmondottam. Írói pályájának tehát eddigi legkiemelkedőbb bravúrja, hogy a német kultúra számára életre galvanizálta a magyar teremtmény génusz egyik remekét: Az ember tragédiáját. Ezúttal érintenem kell azt a különös jelenséget is, hogy ez a remekmű milyen vehemens hatással van a zsidó lélekre. Palesztinában is régen ismerik ezt a drámai költeményt, talán az első remekművek között szerepelt, miket az új héber irodalmi nyelvre átültettek s ma már zsidó pásztorok és úttörő munkások olvassák pihenő óráik alatt. Avigdor Hamieri, a magyar származású héber költő fordította le ott Madách e művét.

Eddig Bécsben: Az ember tragédiája közel harminc előadásban került színre s úgy nézik az előadásokat, mint ahogy az operákat szokták. Kezükben Mohácsi fordítása könyvalakban. Hol a színpadra, hol a könyvbe néznek s így követik jelenetről-jelenetre az előadást. Két költő remekműve s egy rendező ragyogó mestermunkája egyesül a Burgtheater színpadán s dokumentálja a költészet és szellem örökkévalóságát. Két esztendeig dolgozott Mohácsi e művön. Dolgozott... úgy érzem, hogy profán e szó itt, ha az eredményt látjuk. Költő a fordításban is, aki a maga szellemi kincsestárát is fosztogatta, amikor Madách művébe a német nyelv szellemét és muzsikáját belevarázsolta. S így is maradéktalan a Madách remeke. Mint egy újra nyíló virágbokor a természet ölen. Színes, illatos, elbűvölő, benne az Isten lehellelte és rajta a nap fényessége és a föld csodálatos termő ereje. Így virul a német literatura kertjében ez a sajátos, különös magyar virágbokor is: Az ember tragédiája.

Mohácsi Jenő e sikere bennünket is érint, mert hiszen közülünk való és mi is köszönjük neki, hogy dicsőséget hozott az irodalom zsidó képviselőire eddigi munkásságával.

HOLLÓ JENŐ: TEMETHETETLEN ÉLET

Breiner Samu a törvénytől legnagyobb véteknek előírt tettet követte el:

Felakasztotta magát.

Éppen aznap tartotta kisebbik fia esküvőjét.

Ő maga is ünneplő, fekete ruhába öltözött és odaállt a Mennyezet alá, ahol a rabbi felolvasta a házassági szerződést és gyűrűt váltott a fiatalok ujján.

Eltörött a pohár, a fiatal Breiner Dávid csak egyet toppantott rá.

— Mazltov! — mosolygott a rabbi. A gyermekkórus zsoltárt énekelt, a rokonok összecsókolóztak.

A házasságnál másodszor születik az ember, örülni kell az új élet kezdetének.

Az öreg Breiner Samu is ugyanazt tette, mint ilyen esetekben más apa cselekedett volna a helyében. Szerencsét kívánt a fiataloknak, megcsókolta őket, aztán karonfogva nászasszonyát, belépett a dúsan terített ebédlőszobába.

Vidám volt az ebéd, sok a vendég, a kántor csakúgy öntötte magából a misebérachokat.

Szép, fekete szakállá volt a kántornak. Ellenségei azt beszéltek, hogy a bajuszát kenőccsel puhítja.

Ő vette először észre a szomorúság fényét Breiner Samu szemében.

— Igen sápadt ma, Breiner úr! — mondta németül. — Csak nincsen valami baja ezen az örömnapon?

Breiner Samu az asztalfőn ült, közvetlenül a rabbi szomszédságában. Fölemelte feketésősz, féligkopasz homlokát, intett:

— Nincs nekem semmi bajom, Fellner úr! Dehogy is van, csak kissé fejembe szállt a bor.

Hanem a hangjában volt valami remegés. Túl sok vér szaladhatott a szívére.

Négy óra volt, mire asztalt bontottak, de a vendégek még együtt maradtak. Csak a rabbi búcsúzott el a lakodalmas néptől.

A kávéházból áthurcolkodott a cigánybanda, a fiatalság táncolni akart. Az ebédlőből kihordták az asztalt, székeket, a lányoknak pirult az orcájuk, Stern bádogos perlekedett Weisz Gáborral, hogy ő fogja először megtáncoltatni az új asszonyt.

Breiner Samu pedig a kavarodott rendezkedésben eltűnt a mulatók közül.

Észre sem vették. Azt gondolták: kicsit kiment a levegőre. Öregember tüdeje nem bírja a fojtásra lehelt, füstös levegőt.

Csak estefelé kezdték el keresni. Akkor már halott volt. Ott függött a lakóháza hátsó falához toldott kocsiszín gerendáján s a bukó napfény piros sugarakat táncoltatott eltorzult arcán.

Kergették egymást a miértek.

Stern bádogost Breinerné kérte: nézze meg, talán hazament az ura?... Talán valami baja van?... Öregembernek hamar megárt a zsíros, ünnepi ebéd.

Közel állott a lakodalmas házhoz Breiner Samu lakása. A kapun bádogtábla hirdette, hogy a gazda fuvarozással foglalkozik, egyébként semmiben sem különbözött a mezőváros sablonszerűen, a ház végében kocsiszínnel és pajtával épült parasztházaitól.

A szárnyaskapu tárva volt, ilyenkor alkonyattájt szokta befejezni az öreg Miska kocsis a munkát és hazahajtani a lovakkal.

Maga az öngyilkos tárhatta ki a kaput, hogy Miskának ne legyen vele bajlódása.

Stern bádogos besétált, könnyűnek, ünnepélyesnek érezte magát s ilyenek voltak a léptei is.

A lakásajtót zárva találta.

Kiáltozni kezdett:

— Breiner bácsi! Breiner bácsi!

Feleletet nem kapott.

Roszzat sejtett. Az öreg nem mehetett vissza a lakodalmas házhoz. Az úton találkoztak volna. Talán csak nem érte valami baj?...

Alig tíz lépést kellett tennie a kocsiszínig. Be sem lépett. A színnek csupán a teteje volt cserepes, széles gerendák tartották, az oldala szabad. És az üresen álló és megrokkant szekerek fölött meglátta az embert. Kötélen függött, kékrevált s már nem is himbálódzott.

Stern bádogos fiatal volt, az öreg fiának barátja. Megrémült, minden vére a szívére szökött. Mozdulni sem tudott.

Pillanatok mulva engedett a merevedés s visszafolyt testébe az erő. Megfordult, rohanni kezdett. Elfeledte levágni a kötélen függő halottat.

A lakodalmas háznál elfult a hangja. A lihegéstől alig tudott szavakat préselni gégéből.

— Meghalt! Fölakasztotta magát!

Mintha égből vert átok hullt volna alá, az arcok elszíntelenedtek.

Az ilyen hírt nem lehet apró adagolással enyhíteni. A mulatság derékbetört, a zene elnémult, a táncoló lábak gyökeret vertek a földbe. Aztán rohantak, jajveszékelve a tragédián.

Akkor már Miska, a kocsis is otthon volt. Elvágta az akasztott kötelét, lefektette a földre, melléje térdelt s bambán bámult a lassan szövődő este kupolájába. Csak akkor riadt magához, mikor amazok jöttek jajveszékelve s a leányok nem mertek közeledni, hanem pityeregve a kapu szögletébe húzódtak. Az öregasszonyt a fia támogatta, árnyékká estek össze, iménti széles, örömteli arcukból mintha kiestek volna a csontok. Mikor Miska meglátta őket, üveges, öreg szeméből sűrű könnycseppek gördültek arcára.

Nem tudta kit sirat; az élő, vagy a halottat, aki egyszerű ember volt, mint ő maga, társa a munkában, barátja.

Az öreg Breiner nem hagyott hátra búcsúlevelet, csupán ennyit írt egy cédulára:

„Bocsássatok meg, nem tudok élni!”

Ezt ott találták a zsebében.

Ellátták a halottat, úgy amint illik. Megmosták, felöltöztették. Aztán a józanabbak tanácskozni kezdtek: értesítsék-e az öreg idősebb fiát, aki tanár egy fővárosi gimnáziumban, hitét hagyta és keresztény lányt vett feleségül.

A rabbihoz mentek tanácsért.

A rabbi azt válaszolta:

— Fia volt, értesíteni kell!

Az öreg Breiner Samu pedig megbékélten, fehér vászonba csavarva feküdt a földön. Feje fölött mécs pislákol, hogy annak fényénél röpködhessen körül a lélek a halott testet. Mert az öngyilkos lelke is örködik a test fölött.

Eljöttek a halott jóemberei. A zsidók megálltak mellette és könyörögtek az Uristenhez. És jöttek a parasztok, akik egyivásuk voltak vele az életkorban. Ők is megálltak: keresztet vetettek.

Ez a halál másnapján, délelőtt történt.

És délután, még mielőtt a pesti fiú hazaérkezett, újabb szenzáció adódott a kisvárosban. Talán még Breiner Samu öngyilkosságánál is nagyobb.

Miska kocsis utánozni akarta gazdáját. Ugyanazzal a kötéllel, ugyanazon a gerendán.

A fiatal Breiner észrevette, idejében elvágta a kötelet.

Miska sokára tért magához, hogy beszélni tudjon s akkor hunyorgatott pírca szemhéjával és azt mondta:

— Mondtam, hogy én is utána megyek. Megbeszéltük.

— Hogyan? — kérdezte az elcsodálkozott fiú.

— Két hete annak. Mondta az öreg, hogy nem éli túl a lakodalmat. Mindig a Ferenc úr járt az eszében. Mondta, hogy nem tudja megtagadni a vérét.

— Hát maga miért akart meghalni?

Bambán, elernyedten nézett Baranyai Miska a fiatal gazda arcába.

— Hát csak akartam. Meg is mondtam az öreg úrnak. Nincsen nekem se gyerekem, se feleségem. Meg aztán negyvenkét éve együtt küzdöttünk.

Az agyongyötört Breinerné egész nap a karosszékben ült. Hánykolódtak benne a gondolatok. Törte magát... Igen, ennek így kellett lenni. Résen kellett volna, hogy álljon. Tudta, hogy nem befejezése a tragédiának a fia hitehagyása. A nevét eltemette, sohasem beszélt róla, de az ő szívében is fájt a rettentő nagy úr. A gyermekek elhagyják szüleiket, de visszatérnek. Ünnepekre, örömökre megint egyek lesznek. Ez nem térhet vissza. Átkozódni hiábavaló, nem lehet újjal kicserélni a fájdalommal átítatott vért. A szégyent még csak elbírja az ember, de van, akit fáradtra emészt. Az életet nem lehet megutálni, de öröm közeledtén a fájdalom pattog, mint a szélről fúvott láng. Az öreg Breinert éppen a legnagyobb örömnapon: kisebbségi fia esküvőjén lepte meg a legnagyobb fájdalom.

Égnek a gyertyák. Egyik kalácsot a rabbi szegi meg, a másikat ő. Valakinek adni szeretne. Nagyon szívéhez nőtt, míg otthon volt, Efraimnak nevezte. Nem adhat neki. Hiszen már halott az illető. Élőhalott, aki után nem lehet megvigasztalódni. Hiába, modern ez a világ!...

A temetés napján megérkezett a másik fiú, aki tragédiába fullasztotta az örömet.

Nem mert hazamenni. A vonatról a rabbihoz hajtatott.

A rabbi öreg volt, kivette részét az élet bajaiból.

— Akárki legyen az, fogadni kell az idegent!

Ezt mondta lányának, aki bejelentette, hogy a hitehagyott Breiner akar vele beszélni.

És az emlékezést különben sem lehet megölni. Jófejű gyerek volt az Efraim... Persze az élet, az iskola új tudományokat csöpögtet a régi helyébe. Talán már olvasni sem tud a bibliából, a talmudból, amit tőle: a rabbitól tanult?

— Bocsásson meg nekem rabbi úr!

— Vannak dolgok, amit mi emberek nem vagyunk hivatottak megbocsátani.

— Az apám gyilkosa vagyok!

Könnyezett ez a nagydarab ember és rángatódzott az arca.

Aztán újra beszélt:

— Azt hittem jogom van a boldogsághoz, bármilyen áron is. Szerettem, érvényesülni, dolgozni akartam.

A rabbi pillanatokig némán ült, aztán sóhajtott:

— Igen, a fiatalság boldog akar lenni. És boldog lett? — kérdezte emelt hangon a látogatótól.

— Nem! Egyik szeretetért elvesztettem a másikat. Az apámat.

Azért erőt vett magán és megkérdezte:

— Elmehetnek-e az apám temetésére?

— Tulajdonképpen az öregnek nem jár igazi temetés. A temető árkában földelik el. Mert maga dobta el az Úr ajándékát: az életet.

A látogató elkészönt a rabbitól. Nem nyújtott kezét sem belépétkor, sem távozáskor. Félt, hogy a rabbi nem fogadná el. Haza akart menni, de feleúton megtorpant. A szívében nehéz kalapácsok vertek. Gyengének, gyávának érezte magát. Hogyan jelenjen meg a halott előtt, akivel szemben már nem szolgálhat magyarázat?... Nem mert hazamenni. Betért a nagyvendéglőbe, leült az ablakmelletti asztalhoz. Senkisémet zavarta. Az iddógáló emberek ismerték. Sajnálták, elkerülték, mint a belpoklost.

Ott ült reggel tíz órától délutáni háromig. Amíg a temetési menet elindult.

Kevesen voltak kísérők. A rabbi és a vallásos zsidók elmaradtak. Imádkozni úgysem fognak, búcsúztatni sem.

Lassan ballagott elől a halottaskocsi, utána azok, akik két nappal előbb lakodalmat ültek. Hanem most fehér helyett feketében. A menet végén az öreg Miska kocsis ballagott, körülötte levett süvegű parasztok.

Az üzletrollókat lehúzták a menet előtt, a korcsmában is zárt ajtók mögött mérték a bort. Az idősebb Breiner fiú ott állt az ablak mögött. Mereven bámult, mintha a szeme ki akarna vágódni helyéből. Láta a koporsót vivő fekete kocsit, látta az anyját, az öccsét. Tizlépésnyire mentek előtte s mégis ezer mérföldnyire. Az orrát egészen az üveghez szorította, a feje nyílalt. Aztán nem bírta tovább. Kiáltani akart. Ő maga is úgy érezte, hogy hangosan kiáltott, pedig csak sóhajtasba fűlt a hangja. És egyszerre, a csöndben ivogató vendégek szemeláttára, öntudatlanul ömlött ki szájából a halottért könyörgő ima héber szövege:

„Jiszgadal véjiszkádás...”

Ábrahám Reisen, a világhírű jiddis költő,
a new-yorki „Forwärts” nagy napilap munkatársa

PATAI EDITH: A TEL-AVIVI MINTAVÁSÁR

Arra a munkára, amelynek eredményeit a „taarucha” — a mintavásár képviseli, talán a legjellemzőbb az a párbeszéd, amelynek éppen a vásár megnyitásán tanuja voltam. Egy előkelő angol mondotta: „Szinte hihetetlen, hogy egy új ország ilyen eredményt tudjon felmutatni. Egészen meglepő!”

„Uj ország,” — hangzott a felelet — „de kétezzer év tátong mögötte. Ezt a 2000 évet kell nekünk pótolni. Ez a 2000 év adja a munka és a fejlődés tempóját.”

Valóban, igazat kell adnunk ennek az elméletnek. Csak a ki nem élt zsidó energiák felgyűlése hozhatta létre ilyen rövid idő alatt ezt az eredményt.

Ami a mintavásár impozáns méretei mellett rögtön szembetűnik: az ízlés és az elegancia. Annak, hogy mindezt egy ezer akadállyal küzdő, nehezen fejlődő jisuv hozta létre, sehol semmi nyoma, akár csak a kész művészi alkotás harmoniáján a művész vajúdasának.

A vásár középpontját egy hatalmas nyitott színházszerű térség képezi. A kéken sugárzó ég alatt rengeteg széksor sorakozik. Ezeken foglalnak helyet a megnyitás meghívott vendégei. Szemben a színpadszerű emelvényen hosszú zöld asztal várja a kormányzót és a vezetőket. A zöld asztal körüli tribünön a fekete ruha és a cylinder kötelező. Mondták is Tel-Avivban, hogy az utóbbi napokban az összes szabók fekete ruhákat varrtak és régi megzöldült fekete ruhák ujjait toldották és rövidítették a megnyitás számára. Persze a sötét tribün, a maga tekintélyes publikumával korántsem volt olyan szép, mint a „Makábi” kék-fehér csapata, amely új, Darvál csillagos selyemzászlója alatt katonás sorokba fejlődve vonult a közönség lelkes üdvözlése közben díszőrségül a tribün elé.

A kormányzó kíséretével már a megnyitás előtt végigjárja a pavillonokat. Ez a szikár, előkelő megjelenésű angol katona biztosan csodálkozik — csodálkozik, mint bárki más, aki nem kísérte figyelemmel a lázas munkát, a nagy erőfeszítést, amely mindezt létrehozta. Mindenekelőtt a méreteken, csodálkozik aztán szebbnél szebb, a legmaibb építőművészet jegyét viselő pavillonokon, amelyek világviszonylatban is impozánsak.

A főhelyen, a „Toceret haarec” (Hazai Ipar) nagykiterjedésű, emeletes pavillonjában mindent megtalálni, amit zsidó ipar termel. Bútort, gépet, selymet, ruhaneműt, ékszer, szappant, parfümöt, könyvet, képet, művészi fotografiát, konyhaedényt, háztartási cikkeket, édességeket.

Nagy-Británia, Franciaország, Svédország, Olaszország, Lengyelország, Csehszlovákia, Románia. Jugoszlávia, Belgium, Hollandia, Bulgária. Ausztria lobogói ott lengedeznek egymás mellett a tenger felől jövő szellőben, a kék palesztinai ég alatt, békés egyetértésben... Mindegyik ország elküldte termésének iparának legjavát, jeléül annak, hogy a kis Erec Izrael már számít a világ kereskedelmében... Külön

magyar pavillon nincs, de néhány magyar cég méltóan van képviselve e nagy nemzetközi pavillonban, a „népek pavillonjában”. A Wizo kiállítása az ereci háziasszony munkája megkönnyítésének jegyében áll. A hazai termények, főzelékek mellett újfajta petróleumfűzők, sütők, mérlegek, szakácskönyvek vannak itt kiállítva. A Keren Kajemet pavillonjának középpontjában Ben-Cevi-nek, a fiatal szobrásznak hatalmas, modern szobra, a „Magvető” áll, mint a zsidó építőmunka jelképe. A zsidó munkások szervezete szintén óriási méretű, terhet hordó férfialakkal hirdeti munkáját. Az asszony és az otthon pavillonja előtt egy anya s egy gyermek hófehér szobra áll a napfényben. A Holttenger ipara a maga sóinak jelképeül Lót feleségének óriási szobrát állította ki fehér, sötét imitáló anyagból. A Shemen olaj és szappangyár egy szappanosan habzó szökőkutat, amelynek habjai között egy meztelen gyermek áll. Csupa ízlés, friss invencio és előkelő művészi nivó mindenütt!

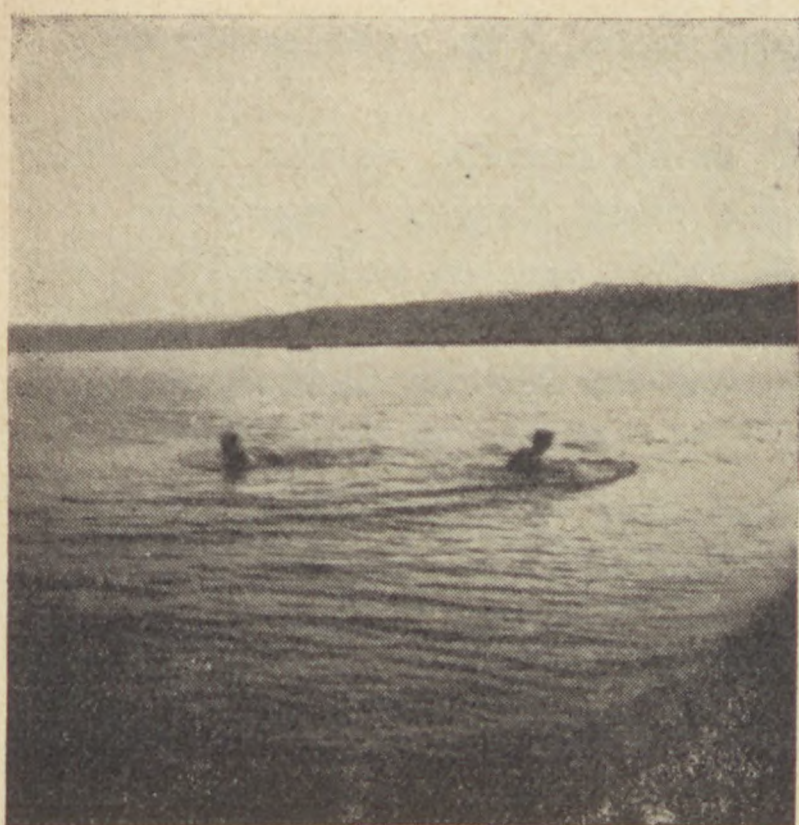
A kiállítás már nálunk is ismert jelképe az ágaszkodó, repülni készülő szárnyas teve magas, szürke kőoszlopon, ezüstösen csillogó anyagból mintázva, rajzolódik az égre a főbejárat előtt. Ugyanez a teve ágaszkodik a narancsszínű zászlókon és egy ilyen zászló repült fel bűgő szirénahang kíséretében a kiállítás legmagasabb tornyának árbocára, mikor a kormányzó beszédét azzal fejezte be: „a mintavásárt megnyitom”.

Dizengoff volt az első szónok. És a közel 74 éves ember, aki végigvezette az ő városát a homoksivatagból a mai modern nagyvárosig, olyan munkára és olyan eredményekre tekinthet vissza, mint nagyon kevesen. Úgy látom, kissé fáradt az utolsó félesztendő rengeteg munkája után, de a hangja erőteljesen cseng végig a nagy térségen a meghatottan figyelő emberek felett. Héber beszédét angolul és arabul tolmácsolják. éppúgy, mint a kormányzó angol szavait héberül és arabul. Ezek a tolmácsolások mindenesetre próbára teszik a közönség türelmét, de a közönség megállta ezt a próbát. S legteljesebb fegyelmezettséggel viselkedett, úgyhogy a beszédeknek egyetlen hangja sem veszett el. Nem veszett el, dacára annak, hogy a kiállítás területe közvetlenül a tengerparton van és a víz zúgása is fel-felhangzott, mint hatalmas kísérőzene a beszédek mögött.

E mellett az örök, nagy zene mellett furcsa, kockásszoknyájú skótok katonai zenekara szolgáltatja a megnyitó ünnepség hangulatát. A Hatikvával és az angol himnusszal nyitják meg és zárják be műsorukat; de közben a különböző nemzetek dalait, himnuszait játsszák, így a Rákóczi-indulót is, ugyanazt szimbolizálva, mint a bejárat felett lengő lobogók: az összes nemzetek résztvesznek a Szentföld felépítésében.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK és tartalomjegyzék
a Mult és Jövő 1933. évfolyamához
kapható a kiadóhivatalban:

Vilmos császár-út 34. Ára 2.50 P

Fürdés a Jordánban

Breuer Lipót szentföldi felvételeiből

Béth Zera kvucájában

ZDEBORSKY GUIDÓ: DÁVID UTOLSÓ ÉNEKE

Dávid, a zsidók királya, kiült cédrusfapalotájának lapos tetejére. Gyönyörű kilátás kínálkozott onnan s messzire el lehetett látni a sok lapostetejű házsor tarka csoportozatain is túl a napsütötte, dalos olajfaligetekig. Változatos színpompájuk hatásosan vegyült össze a komor cipruslombos erdőkkel, meg a távoli zöldesbarna és kékesszürke dombokkal, amelyek a halkan mormoló Kidron kies völgyét gyöngédén magukhoz ölelték.

Dávidot a remek látvány nem érdekelte, csak ült némán, elmerengve. A fényes tűzgolyó a magasból perzselőn ontotta alá ragyogó sugarait, mintha az Úr akaratából nem az volna a rendeltetése, hogy áldástosztóan hintse el mindenüvé a termékenység magvát, hanem, hogy tikkasszon és hamvasszon, ahogy csak a kietlen Zif-pusztában szokott tűzni, amelynek elhamvadt életét immár nem táplálja semmiféle jótékony napsugár.

Dávid mégis fázott. Kebelén szorosabbra vonta palástját. Majd fehér gyolcsleplet vett elő s azt is magára terítette. Úgy érezte: tagjai gémberednek. Lassan felemelte fejét, tekintetét fáradtan végigjártatta a hőségtől elalélt városon. Párszor lassan bólintott fejével és vontatottan, halkan beszélni kezdett önmagának:

— Jeruzsálem, Jeruzsálem! Van-e még benned Jebuzeus? Én népemnek az Úr akaratából egyetlen fővárosa! Az Úr rendeléséből én tettelek nagygyá és híressé. És hogy nagyobb legyen dicsőséged ó Uram Teremtőm, én hoztam fel Szövetségéd ládáját ide Sionnak hegyére. Miért nem engedted megérnem, hogy tökéletesnek tudjam városod nagyságát s felépítsem szent hajlékotat libanusi cédrusból, tamariszkuszból, fenyő- és ébenfából, márványból, aranyból, ezüstből, rézből, vashból, hiborból, karmazsinból és kék biborból soha nem látott fénnel, szemképrázatosan ragyogó pompával, amely a Te örökkévaló dicsőségedet hirdesse és zengedezze, mert Tiéd minden hatalom, az ország és dicsőség!

Csend követte szavait. A máskor oly kegyes égi Szózat nem hallatszott. Osznán nagyszerű sérűje, ahol az Úr angyala meg szokott jelenni, messzi volt innen. Dávid pedig összerázkódott egész testében és érezte, mint járja át csontját és velőjét a könnyörtelen, metsző hideg. Gondolatai tovább fűződtek:

— Milyen is az ember élete? Meg vannak számolva napjaink: alig hetven esztendő, néha nyolcvan... Atyáink: Methusálé, Ábrahám, avagy Mózes hosszabb időt is értek, de ez az Úr különös kegyelme volt. Mert olyan az ember élete, mint a lefelé folyó vizeké. Sehhol nincsen megállás és mindig lefelé visz az út, csak lefelé. Pedig ő is az Úr kiválasztottja volt. Tizenhatalcadik esztendejét el sem érte, máris reátalált Sámuel próféta és királlyá kente fel. Őt, az egyszerű pásztorgyereket Betlehemből, aki juhokat őrzött és szépen tudta pengetni a hárfát.

— Igen, a hárfa, a hárfa! Van ennél nagyobb boldogság? Mily édes dalok fakadnak belőle. Mi is lett volna az élete hárfa nélkül? Talán sose jut Saul udvarába és most sem ülne cédrusfapalotájában. Ellenségeket is szerzett ugyan neki a hárfa, de erővel, ésszel, bátorsággal legyőzte mind. Először a medvét, azután az oroszánt. Góliát is kemény legény volt, a többi kétszáz szintén. Mégis levágta mindnek a fejét s elhozta Saulnak. Jutalmul kapta Saul leányát, a szép Mikhált. Legszörnyűbb ellensége tulajdon fia, Absolon volt.

Apró felhők megirigyelték a nap ragyogását s rövid időre eltakarták. Dávid most még fázósabban borzongott össze. Gémberedett ujjait hiába próbálta kiegyenesíteni.

— Az ujjaim Absolonnál is szörnyűbb ellenségeim. És a hárfának is ezek az ellenségei. Mert a Lévi fiai vannak ugyan vagy négyezren és mind tud hárfaezni, de csak a régieket éneklik. Egy se tud közülük új, eredeti dalt, pedig ilyenek kellenének. Ó miért is merevítette meg az Úr ujjaimat! A legszebb dalok még csak most következnének. Itt élnek már szívem-

ben, de világrahozni őket hárfa nélkül nem lehet. Zengzetes dalok volnának, erősebbek, mint Jósua kürtjei, pedig azok Jerichó falait döntötték le.

Szellőtől rezdült meg a levegő. És mintha szellőszárnyon hang repült volna Dávid felé. Onnan, ahol a Zohelet kopár kősziklája magasodnak:

— Éljen Adonia király!

Dávid elkomorult:

— Ó ez a Joáb, ez a Joáb! A Seruja fia mesterkedik már megint. Ötvenesztendős barátság után is még mindig áruló ez az ember. Megölte Ábnert, a Nér fiát, meg Absolont s most a Hagitt fiát bujtoztatja Salamon ellen. Pedig hiába, hiszen megesküdött Betsábénak, hogy Salamon lesz a király s Izráel népe elfogadta.

Rejtelmes susogással újra zizzent a szél, de most az ellenkező oldalról. Onnan, ahol a Gihon ormai zöldelnek:

— Éljen Salamon király!

— Ah úgy! Így már igen! — örült Dávid s görnyedten, lassan felkelt ültéből. Körülnézett, de nem látott sehol semmit. Hátha nem is jöttek hangok sehonnan s csupán csalfa tünődések játszadoztak képzeletével.

Visszaült helyére. Húsz évvel ezelőtt is itt ült, szemben az Uriás házának erkélye volt, de akkor forrón lüktetett a vére. Ó fiatalság, ó férfiúi erő! Hová lettél? Mily csábos, mily nagyszerű női test volt az Uriás felesége. Levette leplét, hogy megfüröszse Kerub szoborhoz hasonlatos tagjait. Igen, itt látta meg először s kivánta meg magának annyira Betsábét. De az rég volt és most már vége mindennek... Mindennek, csak a fázás nem akar többé elmúlni.

Feje lehanyatlott hófehér szakállára, háta még jobban meggömbült, szeme lecsukódott, melle lassan zihált s észre sem vette, hogy halkan nyílik a kárpit és valaki nesztelen léptekkel közeledik feléje. Fiatal nő volt a látogató. A Kelet minden pompája nyiladozott érzéki szépségű rózsás arcában. Türkiszkő ragyogását elhomályosító barna szemének tüze titkolt vágyak akaratlan árulóját sejdítette.

— Uram, Dávid király! — szólt a nő résztvevőn, hosszan elnézve az agg király szenvedő arcának idegesen meg-megrezdülő mély redőit.

Tökéletes ellentét a nő s a király.

Lassan, csak nagysokára emelte fel fejét és nyitotta meg szemét Dávid. Eleinte tétován nézett szét, mintha ismét érzéki csalódás gyötörné. Majd megakadt szeme a leány arcán s attól kezdve többé nem tudta tekintetét levenni róla.

Lágyan csendült meg a nő hangja:

— Uram Királyom! Hát nem ismersz?

— Ki vagy Te szép leányom? Izráel mely törzséhez tartozol?

— Nőd vagyok és szolgálóleányod felséges Parancsolóm. Boldog, hogy az Úr akarata Hozzád vezetett. Hogy teljesíthetem parancsaidat és részesülhetek kegyes elnézésedben. Királyi fényed megara-nyozza életemet.

— Szólj, nem ismerlek!

— Abiság vagyok Sunemből.

Dávid csak nézte, nézte. Nem győzött betelni látásával:

— Szebb vagy, mint Betsábé valaha volt, hangod édesebb zengésű, mint Hagitté, mosolyod gyönyörkeltőbb, mint Mikhálé, szemed szikrázóbban csillog, mint Abigailé, termeted sudárabb és ringóbb, mint Aminoáhé, szavad ékeesebb és hizelgőbb, mint Maakeé, ó — és én öreg vagyok, nagyon öreg!

Abiság gyöngéden elpirult, orcáinak rózsái pirossá festődtek. Szépségének magasztalása elfogódottá tette. Szemét lesütötte és szemérmességében nem merte tekintetét Dávidra vetni.

— Jöjj közelébb — szólt a király — add kezed!

Abiság fogta meg gyöngédséggel Dávid kezét. Vigyázva dörzsölte a gémberedett ujjak merev pereceit. A hidegtől elalélt tagok fagya alig akart felfeledni. Majd szájának forró lehetét bocsátotta rájuk, így akarva enyhíteni az agg király szenvedéseit.

Dávid kissé megnyugodott, arcának rezdülése ritkult, mellének zihálása csitult, tekintete reményteljesen csüngött Abiságon:

— Az Úr kegyelme véghetetlen. Örök dicsőség nevének, mert felém irányította lépteidet!

— Bár megengedné az Úr, felséges Királyom, hogy könnyíthetnék szenvedéseiden — szólt Abiság.

— Az én napjaim már számlálvák édes leányom. Egy-két nap, vagy talán csak néhány perc s földi hivatásom betelt. De előtted még ott van a teljes élet. Fiatal vagy és szép örök dicsőségére Izráelnek.

— Egész életemet, mindenemet feláldoznám Uram Királyom, ha egészségesnek tudhatnálak újból.

— Az ifjúságot nem adhatja vissza semmisem. Az Úr kegyes volt hozzám s megengedte, hogy hatalmasá tehettem népemet s e hely, hová elhoztam a Szövetség szent ládáját, népem fővárosa lett.

Dávid kitárta karjait és mutatta Abiságnak a zsidók fővárosát a királyi lakkal.

— Nézd, ez itt Jeruzsálem, ez a palota meg a legszebb épület benne, libanusi cédrusból van gerendázata, talapzata meg ciprusból.

— Dicsőségedet és hatalmadat fennen zengedezik szerte az egész országban — válaszolta Abiság.

— Tudom, hogy sok a bűnöm és sokszor vétkeztem az Úr akarata ellen. Ezért meg kellett bűnhődnöm. Az Úr, aki oly bőkezű volt kegyének adományaival, már nem engedte megérnem, hogy én építsem fel szent hajlékát, hanem Salamonnak, szeretett édes fiamnak kell azt helyettem elvégeznie.

— Neved örökké fog élni néped emlékezetében Uram Dávid király!

Fejét könyökére hajtva, elmélázott most Dávid:

— Ó, amikor még fiatal voltam, nem álmodtam hatalomról és dicsőségről, nem sejtettem, hogy valaha Izráel népének felkent uralkodója leszek. Akkor nem voltak még ellenségeim s a hidegség sem kínoztta tagjaimat. Ó, akkor boldog voltam, én: az egyszerű pásztorgyerek. Enyém volt a végtelen róna, a messze kéklő hegyek s az égbolt tündéri azúrja. Szeretettel köszöntöttem őket mindennap hárfámmal s ők mosollyal viszonzták énekemet. Akkor születtek első dalaim s immár nem tudok többé énekelni. A hárfám,

a hárfám! Hol van a hárfám? Hadd daloljak mégegy-szer! Csak egyszer! Utoljára!

Abiság elszaladt a hárfáért. Nem kellett messze mennie. A szomszéd termék valamelyikében meglelte. Nehéz por feküdte meg a csodálatos hangszert, hiszen már régóta nem csalt ki húrjaiból senki édesen zengő dallamokat.

Dávid türelmetlenül várta, de Abiságnak még gondja volt, hogy drága fűszerszármok, mirhát, tömjént és aloét is hozzon. Majd nárdusból, sáfrányból olajjal és mandragoragyökér levével illatos kenetet készített jóillatú nád, fahéj és a fűszerszármok porát reáhintve. Ezzel kente meg Dávid szenvedő tagjait és saját testével melengette a király fázós testét.

Szemlátomást éledt újjá Dávid:

— Mennyire érzem, hogy megkönnyebbülök. Csodálatos hatása van kenetednek. Illatja eltölti egész lényemet. Bűvös erő lakozik ujjaidban. Szemed csodálatos fénye ifjúvá varázsol újból. Mosolyogni, örvendezni szeretnék úgy, mint egykor! A hangodat, szavaidat akarom hallani! Dalos pacsirta énekel majd nekem. Gyönyörűség lesz hallgatnom.

Abiság megcsókolta Dávidot:

— Drága Királyom, csakhogy felfrissülni látlak! Vedd életemet cserébe egészségedért!

Dávid a messzeségbe nézett:

— Bódít a mandragorák illata... Tündérkert tárulkozik előttem... Virágok nyiladoznak mindenfelé... Csicsergő, csattogó madárszótól hangos a csallit. Egymásnak dalolnak... Hadd énekeljek én is! Add ide hárfám!

Abiság odaadta neki. Remegve nyúlt húrjaihoz Dávid. Rég nem gyakorolta művészetét. A húrok eleinte ellentálltak. Utóbb mégis megadták magukat. Érezték, hogy Dávid pengeti hárfáját. Pengeti — talán utoljára. És Dávid lassan s nehezen bár, félig még mindig merev ujjakkal, néhány isteni dallamot mégis kicsalt szeretett hangszeréből. Tekintetét az ég felé emelte, szeme félig megtelt könnyel, lényét elöntötte az égi malaszt kegye. És miközben pengette a hárfát, elkezdett énekelni s imígy fohászkodott:

— Ó Sionban lakozó Nagy és Magasságos, ki Őr vagy minden népek felett! Lábaidnak zsámolyánál hajtsátok meg fejeteket! Várja az én lelkem az Urat. Lásd meg az én szomorúságomat és szabadíts meg engem!... Az én napjaim már aláhanyatlottak s én, miként a fű, megszáradtam. Te pedig Uram minden időkre megmaradsz. Örökkön örökké vagynak a Te esztendeid és a Te emlékezeted nemzedékről nemzedékre száll. Minden elvész, Te pedig ugyanaz vagy mindig és a Te esztendeid nem fogynak el sohasem... Ó Uram, mert micsoda az ember?... Az ember hasonlatos a hiábavalóságokhoz. Mert mi csak jövevények vagyunk Te előtted Uram és idegenek, amint azok voltak a mi atyáink is. A mi életünk napjai olyanok e földön, mint az elmulandó árnyék, amelyben semmi állandóság nincsen.

A hárfá kiesett kezéből. Ujjai ismét megmerevedtek, szeme félig megtört, majd eszméletét veszelve, feje lehanyatlott.

A nap is alábukott odafönt az égen.

INNEN-ONNAN

Miért mondják a prágai Altneuschulban péntek este kétszer a „Mizmor sir lejom hásábbáth“-ot?

Gur Árje, a „Gólem“ (az első automata-ember) alkotója, egy péntek este elfelejtette kivenni a „Sém“-et (az Isten nevét) a Gólem szájából, holott ezt minden péntek este megtette, hogy a Gólem emberi tevékenysége a szombat tartamára szüneteljen. Erre a Gólem elkezdett dühöngeni, mert megszállták a gonosz szellemek. Mikor Gur Árje-nek ezt hírül hozták a templomba, már beállott a szombat, mert a Mizmor-t már elmondták. Kérte tehát, hogy oldják fel a „Kábbáláth Sábbáth“ kötelezettsége alól és ekként megkapván a felmentvényt, hazament és ártalmatlanná tette a dühöngő Gólemet. Majd visszament a templomba és újból elmondta a Mizmor-t. Ennek emlékére az Altneuschulban azóta minden péntek este kétszer mondják el a Mizmor sir lejom hásábbáth-ot. (Rábbi Avrahám Dávid mi-Bucsác „Likutim“ című művéből.)

MIRŐL NEVEZTÉK EL AZ ALTNEUSCHULT?

A legenda szerint ezt a templomot a Béth-Hámmikdás, vagyis a jeruzsálemi szentély köveiből építették. De a köveket csak kölcsön kapták azzal a kikötéssel, hogy vissza kell adni, mihelyt a jeruzsálemi szentély újból felépül. Minthogy tehát a templom kőanyagát „feltétellel“, héberül: „ál tenaj“ kapták, a templomon rajta maradt az „Alteneuschul“ elnevezés. (Ugyancsak a fenti „Likutim“-ból.)

MIKOR SZÜLETETT MÓZES?

A világ teremtésének 2361-ik évében, Adár hó 7-ik napján, szerdán, hajnali 3 órakor. (Gedál jáhu ben Jechája: Sálseleth Hákábbálá.) Minthogy a folyó évben 5694-et írunk, könnyű kiszámítani, hogy Mózes apánk pontosan ez előtt 3333 évvel született, vagyis a folyó évi Adár 7-én (febr. 22.) volt Mózes születésének 3333-ik évfordulója.

HOGY HÍVTÁK MÓZEST?

A Biblia szerint tudvalevőleg a Fáraó leánya — akit melleleg megjegyezve Bettianak hívtak — adta neki a „Moseh“ nevet (a „kihúzni“ ige héber nevéből, ezzel a megokolással: „ki min hámájim mesithihu“, „mert a vízből húztam ki“). De mi volt a neve eredetileg? Apja Ámrám így hívta: „Chéber“, anyja Jochebed így hívta: „Jekuthiél“, a testvére Mirjám így hívta: „Jethed“, fivérei így hívták: „Abi“, nagyapja így hívta: „Ábi Szochi“, Izrael népe így hívta: „Semájá ben Netánél“ vagy „Tobijá“ vagy „Semájá“ vagy „Szofiá“, végül az egyiptomiak így hívták: „Moniosz“. (Gedáljáhu ben Jechája: Sálseleth Hákábbálá.)

Közli: Dr. Fuchs Jenő (Mátészalka).

FUCHS ERNŐ: MÉG ZÚG FÜLEMBE...

Még zúg fülembe nyugat zenéje.
De már kelet felé vetem a szemem.
Még bennem pusztít nyugat fekélye,
De kormányom rúdját már keletnek veszem.

Még véremben lüktet nyugat sírása,
De lelki vágyammal már keleten vagyok,
Még testemen dörömböl nyugat hívása,
De keletre rántanak az ősi tanok.

Még agyamban honol nyugat kultúrája,
De lelkemet elvette a barbár kelet,
Még testemben lobog a nyugati fáklya,
De én azért is keletnek megyek.

A TEL-AVIVI MÚZEUM

Tel-Aviv városa, amely éppen most ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját, ugrásszerűen fejlődik. Lakosainak számát is csak „pillanatnyilag” lehet megállapítani. Ha az alapítójától, *Dizengof* főpolgármestertől kérdik: milyen nagy a városa? — azt feleli: *ebben a pillanatban* ennyi, de amíg itt beszélgetünk, tovább nő és minden szám megváltozik. Tavaly még 80.000 lakosról beszéltek az első német bevándorlási hullám után. Most kikerekítik 100.000-re — hivatalosan. Nem hivatalosan pedig már 120.000-ről beszélnek. És ha az ember végig megy az Allenby-utcán, az óriási tömeghullámozás azt a látszatot kelti, hogy milliós városban járunk.

Ezzel a hirtelen növekedéssel párhuzamosan fejlődnek az intézmények is. Vagy legalább is igyekeznek fejlődni és lépést tartani. Néhány évvel ezelőtt Dizengof a városnak ajándékozta nagyértékű palotáját egy felállítandó múzeum céljaira. Tavaly meghívták a múzeum vezetésére dr. Karl Schwarzt, a berlini hitközség múzeumának igazgatóját, közben megalkult a múzeumbarátok egyesülete és megindult a gyűjtés minden vonalon. Ma már szűknek bizonyult a Rothschild-fasori épület és megkezdtek a teljes átalakítását, bővítését a *mai* viszonyoknak megfelelően. De mire elkészül az átépítés, újra fog kelleni kezdeni itt is. Az anyag folyton gyarapodik; rohamosan jön a világ minden részéből — mint maga a város lakossága.

A gyűjteményben helyet foglal számos nagyértékű klasszikus kép, szobor, régi és modern grafikai sorozat, eredeti és másolat, sőt diapozitív osztály is művészeti előadások rendezésére. A telavivi múzeumot igen értékes darabokkal ajándékozta meg a március 10-én Antwerpenben elhunyt Mose Lewin, a gyémánttőzsde elnöke, aki mint lelkes cionista nagy tevékenységet fejtett ki Palesztina érdekében és különösen szerette Tel-Avivot, melyet szerinte nemcsak az ipar és kereskedelem, hanem a szellemi életnek is gócpontjává kell emelni. Sokat áldozott a „Habimah”, a múzeum érdekében és mialatt készülődéseket tett állandó átköltözködésekre Tel-Avivba, hirtelen elhunyt Antwerpenben. Lewin mellett számos más mecénása is akadt a telavivi múzeumnak. Katona Nándor örökösei nevében *Langer Árpád* (Poprád), a „*Múlt és Jövő*” útján két igen értékes képet ajándékozott a halhatatlan mester hagyatékából. Minden országban akciók indultak, hogy a telavivi múzeum elsőrangú világgyűjteménnyé fejlődjön.

A telavivi múzeum természetesen *nem speciális zsidó múzeum*. Hiszen itt is elsősorban az ifjúság és az érdeklődők általános művészeti nevelése irányadó, akár csak Budapesten, Párizsban, vagy Londonban. Legfőleg arról lehet szó, hogy a dolgok adottságánál fogva nagyobb tér jut majd a zsidó gényű alkotásainak.

A múzeum átépítésével és bővítésével kapcsolatban lelkes agitáció indult meg az anyagi alapok megszilárdítására is. Pompás albumot fektettek le, mely-

nek első lapja díszbetűs tóráirással elmondja, hogy Tel-Aviv zsidó város alapításának huszonötéves jubileuma alkalmából elhatározta a múzeumegyesület, hogy átalakítja a múzeum épületét, melyet Dizengof főpolgármester elhunyt felesége emlékére adományozott és igazi művészeti központtá teszi, amely hirdetni fogja a város háláját alapítója és fejlesztője iránt. A következő lap az alapítólevél, amelyben *Dizengof* újra megerősíti, hogy a Sedé Roth-Rothschild 16. számú telkét és házát múzeumnak szenteli, *emlékül boldogult hitvesének, Cina Chaja asszonynak, aki egész lelkével szerette a szépet és a művészetet s örök dicsőségéül az első zsidó városnak*.

Az album következő lapjain már olvashatók az adakozók nevei, a bankok vezetői, akik 100—150 fonttal járulnak hozzá és bizonyára rövid idő múlva telnek a lapok új nevekkkel és a telavivi múzeum, mint sok új zsidó ábránd, álomból valósággá válik és hirdeti egy építő új zsidó generáció dicsőségét!

P. J.

Somlyó Zoltán: *Ki én voltam...*

*Ó, hagyjatok magamra a halottal,
ki én voltam és aki örökre elment! ...
Engedjétek, hogy megsirassam őt,
az elköltözött, kedves ismeretlent ...
Csak én tudom, hogy mily szomorú volt,
mennyit könnyögrött s mily szelíd szavakkal ...
Most ott ragyog feje fölött a hold,
amelynek olyan búsan udvarolt ...*

*Ti nem tudjátok, hogy ki volt s mi volt ő
és, mikről álmodott és, mikre gondolt ...
Ti nem láttátok elszánni őt
gyászos kabátban, mit szorosra gombolt ...
Nem hallottátok hangját meg soha —
némán beszélt és túlvilágiakkal ...
Most nyugalmas és jó az ő sora,
nem űzi már a vágyak ostora ...*

*Már nem akar a tornyon lenni zászló,
se dühös szél, mely lobogót leszakgat!
Belátta már, hogy gyenge ő nagyon,
repülni ott, ahol mások szaladnak ...
A szél leverte — nem panaszkodott ...
És jött a villám ... kigyulladt az égbolt ...
Szíve megégett ... nem panaszkodott ...
Csak eldobta ő a vándorbotot ...*

*Én a vállamra kaptam éji órán:
oly könnyű volt ... és két karja lelógott ...
És lábujjhegyen elcipeltem őt,
a tönkrement urat, a vézna grófot ...
Ó, hagyjatok most magamra vele!
Szegény, mindenre vágyott s mit sem ért el ...
Szomjas szája jajokkal volt tele ...
Úgy sajnálom, hogy meghalok bele ...*

Utcai óra Jeruzsálemben

Falu és város

A kvuca tejüzemében

UJ KÖNYVEK

KÓBOR TAMÁS: HAMLET AZ IRODÁBAN. Kóbor legújabb könyvének ismertetése szorosan véve nem tartozik a Mult és Jövő zsidó irodalmi rovatának keretébe. De ennek a modern Hamletnek nem is kell zsidónak lennie, hogy érezzük, hogy tragédiájának fő elemei a patriarchális családi élet felbomlásában rejlenek. A könyv általános emberi vonatkozásai olyan mélyek és igazak, hogy ezekkel szemben megszűnik minden osztályozás. Kóbor Tamás minden ragyogó írói kvalitását megtaláljuk legújabb művében, amely a ma problémáit is már messziről, magasról, a mosolygó bölcs tiszta és jóságos tekintetével tudja nézni. A miliót és embereit Kóbor olyan művészettel, olyan tiszta emberlátással rajzolja, hogy jobban beleégeti igazságait az olvasóba, mint sok didaktikus könyv. *P. E.*

KÓBOR NOÉMI: MI LETT BELŐLEM? Szintén két kor határán álló generációnak életéből meríti tárgyát. De amíg Kóbor Tamás a maga mondanivalóját több körben mutatja be, Kóbor Noémi egész írói szeretetét, finom érzékenységét egy lélekre koncentrálja. Hősnője egy pesti leány, túl az első ifjúságon, aki Olaszországba utazik tanulmányútra és ott találkozik az ösztönös, a minden meggondoláson, mérlegelésen győző szerelemmel... Ezt a szabad és szemérmes, ösztönös és differenciálódott lányt, ezt az intelligens, nagyműveltségű embert kiváltsága nem menti meg az asszonyi sors tragikumától. Mikor kifosztva, gyermekét is odaáldozva, visszatér Budapestre, szinte aktív részvétet vált ki belőlünk. Ezt a hatást Kóbor Noémi a legművészebb eszközökkel éri el. Kerülve minden hangos szót és mozdulatot. Csak akkor emeli fel a hangját, mikor az olasz városokról és műemlékekről beszél, amelyek ragyogó, napfényes háttérét adják a könyvnek.

SALGÓ LÁSZLÓ: A BARAITA, a nem kanonizált Misna helye a héber tudományos irodalomban. Bölcsészeti doktori értekezés. Salgó László értekezése immár a harmadik hébernyelvű disszertáció, melyet a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Kara elfogadott. Örvendetes jele ez annak, hogy sémi filológiával foglalkozó egyetemi ifjúság hebraizációs törekvései teljes megértésre találnak

professzoraiknál. Salgó László tanulmányának célja bemutatni a nem kanonizált Misna (Baraita) helyét a héber tudományos irodalomban, viszonyát a Misnához, illetve a tosziftához, továbbá jelentőségét és hatását a tanaitikus kor szellemi képének kialakulására. Emellett összeállítja és teljes egészükben közli a szerző a „Tanait” traktátusának baraitáit, külön részt szentelve a közöttük található midrasoknak. Salgó László munkája értékes kezdeményezés, mely után méltán elvárjuk a folytatását, a Talmud összes baraitáinak kiadását. *P. Gy.*

DR. G. GERŐ LÁSZLÓ: MI A CIONIZMUS. Budapest, 1934. Átdolgozott második kiadásban jelent meg a Magyar Cionista Szövetségnek ez a népszerű ismertetőfüzete, mely 15.000-es példányszámával a legnagyobb példányszámot elért magyar-zsidó könyvek közé tartozik.

DR. G. GERŐ LÁSZLÓ: PALESZTINA. Budapest, 1934. Első rendszeres, alapos Palesztina-földrajz. Palesztina földje, népe, városai, gazdasági és kulturális élete, története és régiségei nyernek benne könnyen áttekinthető megvilágítást. A szerző objektivitásra, néha talán túlságos objektivitásra törekszik, örömmel állapítja meg és hangsúlyozza az új zsidó építőmunka eredményeit, de mintha figyelmeztetni akarna arra is, hogy Palesztina ötévezredes történetéből a zsidó kolonizáció csak ötévtizedes. A könyv Palesztina minden barátja számára nélkülözhetetlen.

HERZL TIVADAR NAPLÓJÁBÓL. Budapest, 1933. A cionizmus nagynevű alapítóját, mint kezdő diplomatát látjuk ebben a kétheti időszakot magába foglaló naplótöredékben, amint az első lépéseket teszi a konstantinápolyi Portánál a zsidó Palesztina érdekében. Nemcsak a tárgy, de az előadás módja is vonzó olvasmánnyá teszi Herzl naplóját, mely tárcaírói művészettel van megírva. A könyv dr. G. Gerő László gondos fordítása. Mindhárom könyvet Váradi Béla Forum-nyomdája adta ki és Gondos Sándor könyvkereskedő hozza forgalomba. Megrendelhetők kiadóhivatalunk útján is.

A „SCHOCKEN VERLAG” új könyvsorozatot ad ki „Bücherei des Schocken Verlags” címmel. A sorozat első öt kötete már sajtó alatt van, később havonta jelenik meg majd egy-egy kötet.

ACS KLÁRA: SOHA!

Látta, hogyan sápadozik, fehéredik egyre jobban a leány, hát elhallgatott. Két kezébe fogta az arcát és várt.

Az őszi délután már bontogatta hűvös ködfátylait és szétteregette mindenre. Hirtelen borzongni kezdtek tőle. A liget sötétedett.

A leány hirtelen felállt.

— Későn van, mennem kell.

A férfi, Kemény Gábor, szorosan melléje állt.

— És most... mi lesz?

— Most?...

A lány kissé megremegett. Csukló sírás fojtogatta a torkát. Nem bírt szólni. A férfi beszélt helyette.

— Igen, jól tudom, előbb kellett volna szólnom. Már régen tartozom ezzel a vallomással. De valami visszatartott. Arra gondoltam, hátha elidegenedik tőlem. S én ezt nem akartam. Hiszen jól tudja, Juditka...

Rekedtessé vált a hangja. S hirtelen fátyolossá lett szeme mindennél többet vallott.

Az imént visszaerőszakolt könnycsepp most végigcsorgott a lány arcán.

— Mégis... mégis!... — tördelte keserűen.

— Nem mindegy-e, hogy most, vagy előbb szólok.

A judai sivatagban

hogy másvallásúak vagyunk, — ha így már nem kel-

lek?

A szava éles lett.

... Nem kell? — A leányt szíven találta ez a szó. Soha így még nem szeretett valakit. Nézte a mellette lépkedő párját, aki úgy illett hozzája, mintha egyek lettek volna. Nézte a szálfegyenes derekát, a világos szemét... Aztán mást látott.

Az anyját az áhítatos péntekesteiken. És apját, amint hajolt az imakönyv fölé. A héber betűk fölé, amelyekből ez az ember egyetlen szót sem értett. Semmit a vallásából. Hogy őket évszázadokon át hogyan üldözték. Hogy őket hogyan bántalmazták, gúnyolták, nevelték az egy-Istenükért. Lelki szemeivel látta egész szorongó népét és nem felelt.

Egy darabig szótlánul lépkedtek. Aztán a férfi egyszerre ellágyult. Megfogta a kezét.

— Juditka!

És nézett rá. A sötét szeme éjébe. Az arca fehér bársonyára.

— Látja, én így is szeretem. Én magát így is elveszem... ha azt hiszi, lehetséges. Nem kívánom, hogy tegye le a vallását és térjen az enyémre. Én nem bánom, ha megtartja. Az én szememben ez nem olyan nagy akadály.

A leány lassan éledezni kezdett. Már rózsás színárnyalat vegyült az arcába. A könnyes szeme felszáradt.

Nézett a szürkés őszi égre, mely mögül egy darabka kéken csillogott le. Ott mögötte a nap bujkált. Nézett reménykedő szemmel.

— Ha ez lehetséges volna, én édes, jó Istenem!

A férfi megértette. Bujt oda melléje és a karját szorította.

— Juditka, kedves, higgye el, nem olyan kemény ez a válaszfal.

Olvadt egymásba a szemük pillantása. És csupa selymes, lágy odaadás lett a lány.

Most hirtelen valaki arra ment.

Gyűrűs, sötét haja hosszan bomlott az arcába. Foltos, kopott külsején évszázadok siralmát hordozta. Görnyedt járása súlyos évek terhét jelezte. Csak a szeme nézett örök hívőn fölfelé.

Kemény Gábor megrezzent. Fordította a fejét. De már hiába. Olvadozó két szeme pillanat alatt megváltozott. Nézése sötét lett és volt benne valami, amittől a leány egyszerre fázni kezdett.

Az őszi ég egészen elborult. Az a csöppnyi kékség nem látszott sehol sem.

Lehullt, rőt levelek hervadó piros szőnyegén már komoran mentek egymás mellett ők. A férfi még erőlködött, próbált.

— Megértette az imént, Juditka, amiket mondtam? Akarja?

A lány hulló könnyét már csak a szívében érezte. Két szeme szárazon égett, mert nagyon is megértette a szeme nézését.

Csak két szóval válaszolt:

— Nem, sohasem!

ZSIDÓ HUMOR

PALESZTINAI ZSIDÓ HUMOR

Minden ünnep előtt megjelenik Telavivban egy-egy héber humoros füzet az aktuális eseményekkel kapcsolatban. Most peszachra megjelent „*Bejad chazaka*” (Erős kézzel) címen. Sokat szerepelnek benne a német zsidók, akik nehezen tudnak az új életbe belenőni. Az egyik rajz Weizmann-t ábrázolja, amint német zsidók előtt szónokol és azt kívánja nekik, hogy bárcsak az ő századik születésnapjának jubileumán megértenék már hébernyelvű beszédét. Ami kiábrándító, hogy nemcsak a héberül nehezen tanuló német zsidóknak, hanem egyszersmind Weizmann erősen kihangsúlyozott szubjektivitásának is.

ויצמן נואם בפני עולי-גרמניה

”... יתן וביובל המאה שלי חבינו את נאומי בעברית”

Weizmann beszél a németországi bevándorlók előtt: „Adja Isten, hogy az én századik születésnapom jubileumán megértsétek az én héber beszédemet”

A PALESZTINAI HUMORBÓL

A bevándorló német zsidók iránti elfogultságot gúnyolja ki a következő anekdota:

Kérdező: Azt mondják a német bevándorlókról, hogy nem Cion iránti szeretetből, hanem Hitler intézkedései folytán jöttek Palesztinába. Holott én magam láttam ma egy német zsidót, aki leborult a földre és csókolta a Szentföld porát.

Felelő: Na, ez mit sem bizonyít. Biztosan elcsúszott egy narancs- vagy banán-héjon.

„A CSAPÁS, MELY NINCSEN MEGÍRVA.”

A huszti rabbi magyarázta: Mit jelent a „csapás, mely nincsen megírva a Tórában”, amikor már minden lehető és képzelhető csapás fel van sorolva előtte? Ez a mai időkre vonatkozik. Azelőtt, akinek ötvenezer forintja volt, ennyivel kereskedett és eszerint élt. Szerény fogaton járt, egyszerűen öltöztette gyermekeit. Ma úgy él, mintha ötven milliója volna. Négyes fogaton jár és selyemben, biborban. Mindenki többet költ, mint amennyit megengedhetne magának. Erre mondja az Irás: „Csapás, amely nincsen megírva”. Mert nem írhatja az átkok és csapások közé a négyes fogatot, selyemruhákat és prémeket. Pedig csapás ez, ha sorvasztó gondot okoz és ideges hajsztát éjjel-nappal, hogy fedezni tudja. És erről mondja az Irás: „Ellened küldi a mezők vadjait” — a tigris, farkas, róka és a többi vadállatok prémjeit, ... mikéért dolgoznod kell arcod verejtékével...

SEMARJA LEWIN HUMORÁBÓL. „CSAK JÓTÉKONYSÁG”

Mikor Bialik és Semarja Lewin Amerikában jártak, hogy híveket szerezzenek a „Dewir” kiadó-társulatnak, felkerestek egy newyorki nábobot és előadták neki, hogy a „Dewir” készül kiadni Jehuda Halévi és egyéb középkori héber költők kéziratait, jegyezzen tehát részvényeket. A nábob szelíden felelt: „Ilyen súlyos időkben nem engedhetjük meg magunknak, hogy sokszáz esztendő előtti szerzők műveire pazaroljunk pénzt...” Bialik zavarba jött és nem tudott felelni. De Semarja Lewin rögtönözve válaszolt: „Igaza van. Uram, de ne felejtse el, hogy Juda Halévi özvegye és négy árvája éhen halnak Jeruzsálemben!” ... „Oh, ha jótékonyaságról van szó, — felelt a nábob — az egészen más. Itt van 100 dollár!”

JUSSON MÁSNAK IS.

A Noda Bijehudához jöttek gyűjteni előkelő zsidó fogoly kiváltására. „Mennyire van szükség?” — kérdezte. — „Háromszáz forintra” — felelték. A gaon kinyitotta szekrényét és kivett 290 forintot: „Itt a pénz” — szólt — „a többi gyűjtések össze a községben.” A gyűjtők csodálkoztak: — „Ha már ennyit ad, Rabbi, miért nem adja még a hiányzó tíz forintot is, hogy az egész szent cselekedet az Őné legyen?” Mire a Noda Bijehuda szelíden felelt: „Nem ismeritek-e bölcseink tanítását, hogy aki azt akarja, hogy csak ő egyedül adjon és mások ne adjanak, az irigykedik felebarátaira! Hát másnak ne jusson a szent cselekedetért járó jutalomból?”

„ÉS NÉZTEK MÓZES UTÁN” ...

A Kszav Szófer magyarázza ehhez a bibliai vershez fűződő Midrást: Izrael fiai utána néztek Mózesnek és mondták: „*A mienkből eszik, a mienkből iszik.*” Lehetőséges, hogy a zsidók irigyelték Mózes mesterük szájából a falatot? Az értelme ez: A zsidók azt mondogatták egymás között, nem csoda, hogy Mózes szent ember, aki minden gondolatát Istennek szenteli, hiszen mi gondoskodunk róla és így nem ismeri a megélhetés gondjait, a mindennapi kenyérért való harcot. Ilyen körülmények között bárki közülünk szent lehetne.

CSAK AZT A KIS TÓRÁT SAJNÁLOM.

Egy kállói olvasónk írja: Egy gazdag zsidó panaszkodott előtte: Nagy vagyonom volt és addig a tisztelet minden jelével vettem körül, még talmudtudósnak is mondtak. bár, fájdalom, alig volt alkalmam tanulni fiatal koromban. De azért még „morénu” mesteri titulussal is megtiszteltek. Most, hogy tönkrementem, persze oda a tisztelet. A nagy vagyont már nem is sajnálom. Csak azt a kis tóratudást sajnálom, amelyet vagyonommal együtt elvesztettem — mindenki szemében.

RABBI PINCHAS, A KORICI, MONDÁSAIBÓL:

En korán kelek és imádkozom napkeltevel, még mielőtt a világ megtelik mindenféle hiábavalóságokkal.

A chászid és tudós közül a chászid a többi, a tudós chászid és a jó ember közül a jó a többi.

Tizenhárom évig szoktattam a nyelvemet, hogy ne mondjon hazugságot és újból 13 évig szoktattam, hogy igazat mondjon.

Nem félek annyira a Gyehenna ítéletétől, mint attól, hátha a Gan-Édenben egy balga mellé ültetnek.

Ha a túlvilágon egyenesen a Gan-Édenbe vezetnek, akkor jó. De ha a Gan-Édenbe a Gyehennán keresztül vezetnek, akkor rosszul járnak, mert esküszöm, nem mozdulok ki a Gyehennából mindaddig, amíg Izrael egyetlen fia ottmarad.

SZÍVHANGOK A ZSIDÓ MICVÓMUNKÁBAN

(A PESTI CHEVRA KADISA KÖZGYŰLÉSE)

Eszkendőkkel ezelőtt a Pesti Chevra Kadisa közgyűlésén tudós és szellemes szónok magyarázta, hogy mi a különbség a profán közületek és a hívő hitben egyesült gyülekezetek költségvetése között. Profán közületnek a rendes kereskedő gondosságával kell ügyelnie arra, hogy költségvetésének bevételi és kiadási tételei valamiképen szaldóban kiegyensúlyoztassanak, sőt, hogy lehetőleg bevételi többletet is mutasson ki. Mert ha nem így van, akkor rémségek rémeként mered elénk a deficit borzalma és kormány, végrehajtó hatalom, közigazgatás, nyilvános számadásra kötelezett vállalat, magáncég egyképpen azon töri a fejét honnét vegyék új meg új bevételeket, hogy aktívva lendítsem ismét háztartásomat?! A szent célok micvómunkáját végző testületeknek nem szabad ilyen gyötrelmekben gyötrődniök. Nem szabad kétségbeesniök úgynevezett költségvetési hiány láttára, mert minden deficittel szemközt él és huzog a hitnek és reménységnek kiapadhatatlan forrása: majd megsegít bennünket a jó Isten! Menjünk csak tovább az Istennek útjain, tegyünk és cselekedjünk meg mindent — lősem sőmájim: olyan aktivumunk ez, hogy ennek a hitnek örökálló értékei mellett és kincsei mellett nem juthat szóhoz — a deficit...

Régi szép zsidó igazság ez és nehéz, küzdelmes napok ernyedtségében nagy-nagy öröm, igazi ünnepnap, amikor megszólal előttünk ennek a zsidó bölcseségnek a szava. Szefira borulatában találkoztunk most a Pesti Chevra Kadisa közgyűlésén a szeretet munkájának, a kegyes cselekedeteknek, a zsidó micvó halhatatlan eszményeinek ezzel a tündöklő igazságával... Ott ül a pódiumon a zsidó közélet érdemes neszora és nagymestere, a Chevra elnöke, *Kramer Miksa* kormányfőtanácsos, körülötte munkatársai (az előjáróság részéről: Jánosi Engel Gyula udvari tanácsos, Porges József alelnök, Bánó Dezső kormányfőtanácsos, Beck Jenő, Eismann Gyula, Lunzer Pál és Steiner Mór előjárók, Adler Gyula, a Chevra díszelnöke, a Pesti Izraelita Hitközség részéről Stern Samu udvari tanácsos, elnök, az Országos Iroda elnöke, a rabbinátus tagjai, dr. Endrei Henrik igazgató-főtítkár, Eppler Sándor főtítkár), a díszteremben a Chevra és a hitközség közéletének lelkes munkásai — és mindenkire átragad az elnök korszakos nagy munkájának tiszta filozófiája: a költségvetési hiány ne aggasszon benneteket, megyünk tovább hívő hittel és bizodalommal a köteleességteljesítésnek nagy útján!

Ebben a szellemben emlékezik meg *Porges József* alelnök a Szentegyletet ért nagy veszteségeiről: Fleischmann Sándor előjáróról, dr. Baracs Marcellről, Braun Illés és dr. Sichermann Bernát választmányi tagokról, Beckmann Jakab és Rosner Adolf képviselőtestületi tagokról és mindenekfölött a Chevra nagy jótévőjéről, Hoffer Gyuláné Kramer Szerén úrnőről, aki feledhetetlen emlékezetű férjével egyetemben egy létesítendő zsidó szegényház céljára hagyományozta vagyonát.

És hogy áldássá váljék mindannyiunk fölött az igazak emlékezete, a hűséges sáfár, dr. *Endrei Henrik* igazgató-főtítkár felsorakoztatja előttünk az évi jelentés szám szerű adatait. Olyan számok és olyan összegek ezek, amelyeknek minden egyes tételében és részleteiben megdöbben a zsidó szív. Pedig milyen szerényen, milyen magától értetődő és szinte nemesen művészi egyszerűséggel terjeszti elő *Endrei* igazgató a zárszámadást és expozét!

Mit mond ez a jelentés? Mindenekelőtt elénk állítja a nagy munka sommázatát: a Szentegylet bevétele 1933-ban 1.498.447, kiadása 1.596.018 pengő, úgy hogy a *kezelési hiány* 95.571 pengő. Az *Aggokházára* (220 öreg van

itt díjtalan ápolás alatt) 156.727 P-t fordítottak; a gyönyörű intézmény elnöke: *Kramer Miksa*, alelnökei: *Fried Ármán*, *Popper István* és *Popper József*. A gazdasági ügyeket *Böhm Náthán*, *Elek Gyula*, *Kleinberger Antal*, *Schwarz Viktor*, *Weisz János* és *Wertheimer Lajos* látják el. A *gyógyíthatatlan betegek* otthonául szolgáló *Szeretetházban* 100 gyógyíthatatlan beteget, a *Szeretetkórházban* 100 gyógyítható beteget ápolnak. E két intézet kiadási tétele az elmúlt évben 244.712 pengő volt. A Szeretetház élén mint alelnökök *Bánó Dezső* kormányfőtanácsos, *Beck Jenő* és *Eismann Gyula* előjárók működnek, mint helyettes gazdasági előjárók pedig: *Fuchs Lipót*, *Fürst György*, *Gál Béla*, *Kohn Hugó*, *Komját Ernő*, *Munk Gábor* és *Reich Samu* kormányfőtanácsos. A *Felnőtt Vakok Otthonában* 100 beteg és vak van elhelyezve, ez intézet kiadásait az elmúlt évben 71.752 pengő terheli. Az intézet élén jánosi *Engel Gyula* mint elnök, *Lunzer Pál* és *Steiner Mór* kormányfőtanácsos, előjárók, mint alelnökök működnek.

Szegények segélyezésére, valamint az intézmények támogatására 153.800 pengőt fordítottak; támogatták a Rabbiképző és Tanítóképző szegény növendékeit, a szegény zsidó egyetemi hallgatókat, az Izraelita Patronage Egyesületet, a Magyar Kézmű- és Földművelési Egyesületet, az Izraelita Szünidei Gyermekeket, az Izraelita Magyar Irodalmi Társulatot, az Omike különböző intézményeit, az egyes kerületek nőegyleteit, a Sasz Chevrát és számos más intézményt. A Zsidókórház és Bródy-kórház fenntartására, úgyszintén temetési kíséretéért a Pesti Izraelita Hitközségnek 175.000 pengőt fizettek. Ingyenes temetésekre 87.754 pengőt fordítottak, 2782 temetés közül 1888 ugyanis ingyenes temetés volt. Temetők kezelésére, valamint sírápolási kiadásokra 270.698 pengőt, nyugdíjintézeti járadékokra 52.600 pengőt, egyéb dologi és kegyeleti kiadásokra 150.000 pengőt fordítottak, úgy hogy az *összes kiadások kilencven százaléka jótékony és kegyeleti célokat* szolgált.

Nem lehet ennek a beszámolónak más visszhangja, mint az, amelyet a szív rezonanciájának keresetlenségében adott meg erre igaz érzésnek nemes szárnyalásával *Stern Samu* hitközségi elnök. Megállapította, hogy az előterjesztett jelentés, *Kramer Miksa* elnök és vezérkarának nagyszerű munkája mindenekfölött való bizonyossága annak, hogy a száznegyvenhat év óta fennálló Chevra a mai súlyos és nehéz gazdasági viszonyok mellett hivatásának magaslatán felel meg köteleességének. Az én igen tisztelt barátom, *Kramer Henrik*, a Chevra Kadisa érdemes elnöke — mondotta *Stern Samu*, a hitközség elnöke — mindig panaszkodik, hogy milyen nehéz ma kielégíteni azt a sok-sok nagy igényt, amelyet a Chevrával szemben egyesek és intézmények támasztanak. Bizonyára igaza van neki és én csak azt kívánom neki, hogy panaszkodjék százhusz esztendeig, a Chevra Kadisa pedig a mai felkészültségében virágozzék tovább és nemes szellemének példaadásával vívja ki minden időkben azt a megelégedést, amely valamennyiünk lelkében és szívében él. A Chaburo Kadiso: szent szövetség; az intézmény szent az ő hivatásában, de szövetséget kell hogy alkosson a Pesti Izraelita Hitközséggel, hogy együttes erővel tudjuk teljesíteni eszmei hivatásunkat. Együttes erővel akarunk továbbmenni azon az úton, amelyet vallásunk, a multnak és jelennek nagy parancsolata előir számunkra.

Programatikus szavak ezek és felemelő tudat valamennyiünk számára, hogy *Stern Samu* szavai és a Chevra munkája mögött az örök nagy hivatás bibliai cselekedetei vannak meg. Ennek a meggyőződésnek a tudatában méltatta a Chevra munkáját *Sándor Pál*. A Chevra Kadisa hajlékában — mondotta, — a szívek találkoznak. Minden-minden áldozatot meghoz a Chevra, mutatja ezt a mintegy 100.000 pengős deficit. Jóságunkat, emberszeretetünket a Chevra és a Hitközség áldó két kezével tanúsítja, hiszen a Zsidókórházban a betegek hetven százaléka nemzsidó. *Kramer Miksa* bölcsességében és jóságában úgy vezeti az intézményt, hogy végtelen bizalmunk koszorúzza nemes

munkáját; munkatársai sorában örök serénységgel és nemes szerénységgel dolgozik Endrei Henrik igazgató, akinek olyan eszményi a gondolkodása, hogy szívvel-lélekkel és igaz lelkeséggel dolgozik mellette az érdemes hivatalnoki kar.

Megindult hangon mondott köszönetet *Kramer Miksa* elnök Stern Samunak és Sándor Pálnak az elismerő szavakért; szinte áhítatos szerénységben vallotta, hogy büszke ezekre a méltatásokra és él benne a köteleességteljesítésnek tudata, hogy munkatársaival együtt a jövőben is változatlan hittel kíván a Chevra fejlődésén munkálkodni.

Szívek munkájának szent harmatcseppe, hogy a gyülekezet figyelme és érdeklődése ezután Palesztina felé fordult. Dr. *Friedmann Ignác* kormányfőtanácsos alig néhány napja tért vissza a Szentföldről és egész életre szóló nagy élmény lelkes impressziójában vetítette a gyülekezet elé a Palesztina-kérdésről vallott gondolatait. Messzi horizontokat átfogó elvi szempontjai körül — így van ez rendjén, — vita kerekedett; Stern Samu elnök, Sándor Pál és Bányó Dezső szólottak hozzá a kérdéshez, majd dr. *Kahan Nison* fejtette ki átütő erővel az ereci gondolat eszmei kötelékének hűségében elvi álláspontját. *Herczeg Sándor* felszólalása után az 1934. évi költségvetés tárgyalására tért át a közgyűlés. Bevételek címén előirányzott a költségvetés 1,487.400, kiadások tételén 1,613.050 pengőt, úgy hogy 125.950 pengő az előirányzott kezelési hiány. Végül a közgyűlés a számvizsgáló bizottság tagjaiul Árvai Henrik, Fellner Leó, Gaiduschek Marcell, galgóczi Heteés Mór, Károlyi Ármin, Vas Lajos és Weiner Samu képviselőtestületi tagokat választotta meg.

Szefira borulatában zsidó szívek lelkesége és jóságban való ihletettsége ünneppé emelte a Chevra közgyűlését. Testvérek találkoztak a zsidó micvómunka hajlékában, ahol bibliai vizeknek élő forrása buzog.

TOLLHEGYRŐL

BÉKE ÉS MUNKA.

A palesztinai „Mataté“ (Seprő) nevű szatirikus színház legújabb műsorában érdekes szatirikus darabot mutatott be „Senájim ochazin“ (Ketten fogják) címen. Ketten bujdosnak a bevándorlási tilalom előtt. Egy certifikáttal jöttek ketten mint „házaspár“ az országba, de egyik sem nő, hanem a „feleség“ is női ruhába öltözött fiatalember, akit úgy „csempészt be“ Palesztinába hűséges barátja, mintha házastársa lenne. A végén kiderül a turpisság, amikor az „asszony“ sebesülten kórházba kerül és az ápoló nővér le akarja vetkőztetni. Sebesülése pedig egy pardész, narancsos előtt történt, ahol a Hisztadruhl, Szakszervezet és a Trumpeldor-szövetség emberei összeverekedtek az „ideológia“ helyességén, ahelyett, hogy közösen védték volna a zsidó munka érdekeit. A kitűnő szatírán mulat most Tel-Aviv és később bizonyára Jeruzsálem és Haifa is. De tanulhat belőle a Galuth is, ahol szintén elmérgesedik az ideológia körüli harc, ahelyett, hogy közös erővel békében dolgoznának az építőmunka előmozdításán.

A MAKÁBI-ÜNNEPEK BUDAPESTEN.

Egyelőre még nem ünnepek voltak, hanem csak előkészítések és máris olyan ünnepi hangulatban folyt le minden, mint amikor testvérek egymásra találunk. Külföldi zsidók jöttek, a Makábi-eszme harcosai, akik jövőre ismét Tel-Avivban rendezik hatalmas Makábiádájukat és a zsidó ifjúság problémáinak megbeszélésére Budapesten gyűltek össze. És igazi vendégszeretettel fogadták őket az összes hivatalos zsidó fórumok, a vezérférfiak, akik még nemrég oly távol állottak a „Makábi“ ideológiától és az egyszerű „jó zsidók“, akik szívből örvendtek a zsidó szolidaritás ünnepélyes megnyilatkozásának. És oly szép volt minden és

nem dőltek össze a hivatalos falak; sőt még a hivatalos ideológiák sem. De mégis lépések történtek, miket közeledésnek lehet nevezni. És a zsidó közvélemény mindenfelé örömmel fogadta a tényeket, mikből hölcsőség és szépség és megértés sugárzott. Meg lehet egymást érteni különböző felfogások mellett is. Csak jóakarat kell, vagy akár elválasztva: jóság és akarat.

„INTÓ SZÓ AZ ÖN LELKIISMERETÉHEZ.“

Ilyen címen tesz közzé egy külföldi zsidó orgánum egy kis felhívást olvasóihoz, amelyben többek között a következőket mondja:

„Ön a takarékoságát a zsidó ujság lerendelésével kezdi. Habár napi egy cigarettával kevesebb sem kell hozzá, hogy az előfizetést fedezze. De Önnek az egy cigaretta is fontosabbnak tűnik, mint az az orgánum, amely Önnek erkölcsi fegyvert ad az önvédelemhez és felemelkedést a létküzdelemben.“

„Ön azt hiszi, hogy zsidó kötelességét teljesítette akkor is, ha a zsidó ujságot az egylet helyiségében olvassa. Az Ön egylete viszont azon a nézeten van, hogy igényt tarthat „tiszteletpéldányra“, ámbar éppen a zsidó egyleteknek és közületeknek volna kötelessége és lehetősége, hogy az előfizetési díjat megfizesse. Örvendetes, hogy oly szépen és hízegően nyilatkozik lapunkról, de elismerésből és dícséretekből nem lehet lapot fenntartani, nyomdát és papírszámlát fedezni. Igyekezni fogunk az elismerést továbbra is kiérdemelni, Önt pedig kérjük, igyekezzék zsidó munkánkat saját előfizetésének beküldésével és új hívek szerzésével támogatni és elősegíteni.“

Nyácon

Frutti és

Jégrakéta

a közönség kedvence

Stühmer

gyártmányok

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A MULT ÉS JÖVŐ 9. SZENTFÖLDI TÁRSASUTAZÁSA a legteljesebb siker jegyében folyt le. Emelkedett hangulathoz történt az indulás és fokozódott az ünnepélyesség az egyes állomásokon, ahol az újabb résztvevők csatlakoztak és a kísérők virágcsokrokkal árasztották el a vasuti kocsikat. A jugoszláviai zarándokok Rómában csatlakoztak a társasághoz. Együtt nézték meg a Forum Romanum nevezetességeit, a Titus diadalívét, melyet Jeruzsálem elpusztításának emlékéül emelt a szenátus, a bibliai képekkel tele Vatikánt és Michelangelo Mózes-szobrát, valamennyi szimbólumát a történeti igazságnak, hogy végeredményben Mózes és a judeai próféták tanításai diadalmaszkodtak a légiók fegyverei felett. Ezt emelte ki első előadásában dr. Patai József, aki úgy a hajón, mint a Szentföld egyes állomásain sorozatosan ismertette az út bibliai vonatkozásait, történeti kapcsolatait, térképmagyarázatokkal kísérve. A *Vulcania* óriásmotorhajó csodálatos nyugalommal szeli a tenger hullámain. Szinte nehéz megkülönböztetni, áll-e, megy-e. Az úszó városban nyüzsgő élet folyik. Istentiszteletek, előadások, koncertek, mozgóképek, nyitott és fedett uszodák, tennis- és egyéb sportpályák. Athén és a görög szigetek elhagyása után, a Szentföld partjaihoz közeledve, a Libanon havasainak világító fényében lélekemelő ünnepélyt rendezett a csoport a *Vulcania* gyönyörű zenetermében. Megjelentek a különböző európai és amerikai csoportok résztvevői is. Dr. Patai megnyitója után dr. *Friedmann* Ignác kormányfőtanácsos, a Keren Hajesztod magyarországi elnöke, méltatta a szentföldi újjáépítés munkáját, a zsidó újjászületés szempontjából. Dr. *Roth* Jenő, az ismertnevű budapesti kriminalista, kifejtette az építőmunka pártfölköttiségének fontosságát. Dr. *Kende* Miksa egészségügyi főtanácsos indítványozta, hogy hálából és tiszteletből dr. Patai József iránt, akit a jeruzsálemi héber egyetem előadások tartására hívott meg, ajánljon fel a társaság támogatást a jeruzsálemi Egyetem diákmenzája javára. Az indítványt nagy lelkesedéssel fogadták és az akció *Székely* Jenő főépítész, tatabányai hitközségi elnök és *Roth* Sándor, az Első Pécsi Bőrgyár vezérigazgatója, agilitásával azonnal sikeresen megindult. A haifai kikötőbe érve, alkalom adódott újabb nemes, jótékony cselekedet gyakorlására. A társaság már fent ült a Karmel tetején, a *Béth-Telts* terrasszán és élvezte a pompás kilátást a hóborította Hermon-csúcsra, az Emek-Accora és a déli, sároni tengerpartra — amikor híre érkezett, hogy egy magyar-

országi asszonyt, aki nem tartozott a turista-csoporthoz, de ugyanezzel a hajóval jött, hogy Tel-Avivban született unokáját láthassa, nem engednek leszállni, csak megfelelő kaució ellenében. *Kún* Dávid, a budapesti „Manna“ csokoládégyár tulajdonosa, szívhezszóló szavakkal mutatott rá, hogy akinek a Gondviselés módját adott, hogy a Megváltás ünnepét a Szentföldön töltse, kell, hogy megnyissa szívét ilyen emberi gyorssegítésre. Indítványára a társaság a berlini *Ruth Ehrenfeld* és *Olga Frank* buzgólkodása mellett példás áldozatkészséggel tette lehetővé a szegény asszony partraszállását. Haifából Nahallal leányfarmon és a közeli kolóniákon át a judai telepekre vitt az út, majd Tel-Avivból Rison l'Cijonon és a sziklák között virágzó Kirjath Anavimon át Jeruzsálembé. Az emlékeztető szédert Patai József adta. Bevezetésül dr. *Patai* Ervin György üdvözölte a társaságot, melynek megadatott, hogy teljesedésbe menjen rajta az áldás: „Lesana habaa birusulajim.“ Dr. *Roth* Jenő, dr. *Flesch* Jenő ügyvéd, *Böhm* Jakab gyáros és dr. *Ungár* Sándor főorvos felszólalásai és a vendégek tiszteletére összegyűlt jeruzsálemi ifjúság héber énekei emelték a széderezt hangulatát. Ünnepe után *Lipschitz* Sándor szabadtéri gyáros, a Keren Kajemeth és a jeruzsálemi jótékony intézetek, különösen az árvaházak támogatására buzdított. *Kármán* Ilona tanárnő indítványozta, hogy ezt is dr. Patai József nevére tegye a vele jött társaság. Jeruzsálemből, a Holttenger, Ráchel sírja, Betlehem, Jericho stb. megtekintése után az Emeken keresztül Tiberiásba és a Genezáreth és Jordán melletti kolóniákra vitt az út. A tiberiási Malon Gubermann dísztermében ünnepi búcsúvacsorán dr. *Roth* Jenő és *Grausz* Sándor gabonabizományos fejezte ki a társaság háláját dr. Patai József iránt, aki meghatottan válaszolt a szeretet spontán megnyilvánulására. Kedves epizódja volt az útnak *Weinmann* Sándor budapesti igazgató György fiának Bar-micva-ünnepélye a jeruzsálemi bucharai templomban. Dr. Patai József meleg szavakat intézett a Tóra előtt a társaság Benjáminjához. Visszafelé a *Vulcaniáról* a szentföldi társasutazás összes résztvevőinek aláírásával a következő levelet intézték dr. Patai Józsefhez, aki előadásainak megtartására még több hétre a Szentföldön maradt:

M/N *Vulcania*, Nápoly, 1934 április 8.

Nagyságos dr. Patai József tanár, főszerkesztő úrnak
Jeruzsálem.

Hajóútunk végállomásáról, Nápolyból, küldjük Önnek és k. Neje önagyságának tiszteletteljes üdvözlötünket!

Azokért a fáradságokért, amiket érettünk kifejtett, tanításaiért és lelkesítő szavaiért, amelyek érdeklődésünket már eleve fokozták és ébrentartották, — fogadja teljes elismerésünket és őszinte hálás köszönetünket.

Meggyőződött arról, hogy a világ kultúrájának összforrása a mi őseink földje volt és hisszük, hogy az lesz a jövőben is!

Gazdagabbak lettünk tudásban és tapasztalatokban és emlékünkből mindig élni fog, hogy ezeket Ön által ismertük meg.

Megállapítottuk egyöntetűen, hogy mi Önben Erec Jisrael Apostolát látjuk és e föld visszavezetésének úttörőjét.

Engedje a Mindenható, hogy ezt a missziót sokat szenvedett népünk érdekében nagyon sokáig teljesíthesse! Isten tartsa meg kedves családját körében, egy boldogabb jövő elérésében és fogadja még egyszer nagyrabecsülésünk és hálás köszönetünk kifejezését. Salom! Salom!

Bencijon Usiel Tel-Aviv, szefard főrabbi és dr. Patai József
(F. Muro rajza Jeruzsálem)

„JERUZSÁLEM“ és „TEL-AVIV“

gyönyörű óceánjáró gyorshajóinkon bonyolódik le a palesztinai forgalom 93%-a. Miért?

Mert utlevél- és vizumelőírások tekintetében mi nyújtjuk utasainknak a legpontosabb utbaigazítást!

Mert e két hajón a harmadik osztályon is szinte minden utast kitűnően szellőzött, modern kényelemmel berendezett KÜLSŐ kabinban, házaspárokat most már mindig KÉTÁGYAS kabinban helyezünk el és minden utasunk kívánatra szigoruan rituális, a jeruzsálemi főrabbinátus ellenőrzése alatt készített ellátást kap!

Mert az utazás Budapesttől Triestig csupán 13 óra, Triesttől Jaffáig négy nap és 17 óra, tehát az utazás teljes időtartama alig több öt napnál — teljes kényelemben, kitűnő hajón!

Mert áraink ma is a régi alacsony árak, mert pompás óceánjáróinkon még mindig a legkisebb költség mellett nyugodtan indulhat Erec Izráelbe!

L L O Y D T R I E S T I N O

Thököly út 2

BUDAPEST

Váci ucca 17

„AZ ÓTESTAMENTUM EMBERESZMÉNYE“ címen tartott előadást a Goldmark-teremben Baltazár Dezső dr., a tiszántúli ref. egyházkerület püspöke. Díszes közönség gyűlt össze hallani Baltazár püspököt, a felekezeti béke és együttműködés mindenkor lelkes hirdetőjét. „Tudás, szabadság, igazság és szeretet, — mondotta — ezek a kincsei annak a szövetségi ládának, melyet a zsidó lélek világjáró útján édes teherként hord, elhivatottsága és választottsága tudatában. Viszi ezt az embereszményt nemesen, büszkén, társadalmi szakadékokon, csufoltatásokon, üldöztetéseken keresztül, a szenvedések és vértanúságok göröngyös útjain, — viszi, mint jogot és kötelességet, viszi pajzsként és fegyverként, viszi a béke jegyében, amely a gyűlölet emésztő tüzét kioltani képes. Hova marad az ószövetségi embereszménytől az egész világ, melyet pedig ennek az embereszménynek kellene betöltenie? Ha a zsidóságnak nem is lenne meg a joga a jelenhez és a jövőhöz, hanem csak a történelmi emléke lenne meg, akkor is üldözése bűn, pusztulása pedig örök veszteség lenne.“

ÓBUDAI FREUDIGER ÁBRAHÁM JUBILEUMA. A szeretet és hála megkapóan szép ünnepével koszorúzta a Budapesti Autonom Orthodox Izraelita Hitközség két év-tizede működő elnöke, óbudai Freudiger Ábrahám jubileumát. Amiről a jubiléus tiszteletére rendezett díszközgyűlés szónokai beszéltek, csupa nemes, szép munka, megannyi megkapó eredmény, idők viharát álló micvóknak sorozata: nagyszerű alkotások, melyeknek megteremtése óbudai Freudiger Ábrahám nevéhez fűződik. Deutsch Géza alelnök, Frankl Adolf felsőházi tag, a választmány nevében pedig Deutsch Vilmos üdvözölték a jubiléus elnököt, aki szerényen híveire hárította át mindazt az érdemet, ami az ő közéleti munkáját illeti meg. Az ünnepelt elnök üdvözlői sorában helyet foglaltak dr. Tóth István közoktatásügyi államtitkár, Stern Samu, az Országos Iroda és a Pesti Izraelita Hitközség elnöke, dr. Löw Immanuel felsőházi tag, szegedi főrabbi, Strasser Salamon debreceni főrabbi, Hartstein Lajos, a Központi Iroda alelnöke, Szántó Jenő, az

Országos Iroda alelnöke, Sándor Pál országgyűlési képviselő, dr. Kiss Arnold vezető főrabbi, dr. Osztern Lipót ügyvéd, a Magyar Cionista Szövetség. A felekezeti intézmények és közületek képviselőiben többek között Sussmann Viktor, az Orthodox Hitközség Rabbiságának vezetője, dr. Reiner Imre jogtanácsos, dr. Friedmann Izidor Chevra-elnök, dr. Rosenák Miksa, Kahán-Frankl Samu, dr. Deutsch Adolf, dr. Rakonitz Dezső, Stern Ödön, Wein Mór, Frank Antal, Löffler Henrik főtítkárs, Bárkány Árminné nőegyleti elnök, Korein Dezső, Steif Jonathán rabbi, Klein Márkus iskolaszéki elnök vettek részt Freudiger Ábrahám nagyszerű életmunkájának ünneplésében.

HOFFER GYULÁNÉ KRAMER SZERÉNA EMLÉKEZETE. Kramer Miksa kormányfőtanácsost, a Pesti Chevra Kadisa nagyjérdemű elnökét súlyos csapás érte; leánya: özvegy Hoffer Gyuláné szül. Kramer Szeréna hosszas szenvedés után elhunyt. Halála a Pesti Chevra Kadisának is gyász; a megboldogult, mielőtt súlyos kór az ágyhoz kötötte, hőkezű istápolója volt minden nemes ügynek, jótévedője a szegényeknek és már évekkel ezelőtt végrendeletileg intézkedett boldogult emlékeztető férjével, néhai Hoffer Gyulával egyetemben, hogy halála után egész vagyona a Chevra-ra szálljon, amely zsidó szegényházat létesítsen annak fölhasználásával. A Chevra Kadisa elöljárósága elhatározta, hogy jótévedője emlékére 5000 pengős Hoffer Gyula és neje szül. Kramer Szeréna-alapítványt létesít, melynek kamatait évenként az elhunyt halálozási napjának évfordulóján fogják a szegények között kiosztani. Dr. Hevesi Simon vezetőfőrabbi és Porgesz József, a Szentegylet elöljárója megragadó szépségű beszédben búcsúztak a szívbeli jószág és lelki nemesség mintaképétől.

A BLAJI ORTH. HITKÖZSÉG impozáns ünnepély keretében ülte meg 60 éves jubileumát. A templomban Krausz Lipót főrabbi kegyelettel emlékezett meg az alapítókról. A díszközgyűlést a gyász miatt gátolt Pollák Mór elnök helyett Szegő Lajos alelnök nyitotta meg.

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ vegytisztító és kefmestő

Gyár és központ :
VIII., Baross-utca 85
Telefon : 30-2-37

A HITKÖZSÉG KÓRHÁZAINAK FŐORVOSI TANÁCSA VISSZAUTASÍTJA A KÓRHÁZAK ELLEN INTÉZETT SAJTÓTÁMADÁSOKAT. A pesti izr. hitközség kórházainak Főorvosi Tanácsa ez év április 25-én ülést tartott, melyen egyhangúlag a következő határozatot hozta: „A kórházak Főorvosi Tanácsa megütközéssel állapítja meg, hogy az utóbbi időben az egyik felekezeti lap rendszeresen olyan támadásokat intéz a Pesti Izraelita Hitközség Kórházai ellen, melyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a kórházak jó hírét és a kórházak iránt mutatkozó általános bizalmat megrendítsék. Az illető lapnak e támadásait vissza kell utasítanunk, mert azok alaptalan, vagy tendenciózus elferdítésekkel fordulnak a kórházak ellen. A Pesti Izr. Hitközség Kórházainak főorvosi kara visszautasítja a vádakat és arra kéri az Elöljáróságot, keressen módot arra, hogy kórházainkat ezen méltatlan támadások ellen megvédelmezze.“

LENGYEL ZSIDÓK A LJUBLJANAI ORVOSI FAKULTÁSON. Ilyen címen Lavoslav Sik, az ismert zágrábi történész, érdekes cikket írt az ott megjelenő Zidovban. Az 1515. évi kiutasítás óta 1909-ig nem lakhatott zsidó Ljubljanában és ma is 80.000 lakos között csak tizenegy zsidó van. Legutóbb a lengyelországi numerus clausus folytán, 62 lengyel zsidó hallgató iratkozott be a ljubljanoi egyetem fakultására. Ez év elején kommunizmus vádjával valamennyit letartóztatták, majd kiderülve ártatlanságuk, szabadon bocsátották, de az egyetem kiutasítási végzést hozott ellenük. Az egyetemi hallgatók testületei valamennyien a zsidó kollégák mellett foglaltak állást. Sőt amikor egyik közülük idegösszeomlás folytán öngyilkosságot követett el, az ifjúsági testületek valamennyien nagy pompával vettek részt temetésén és slován-gyászadalok hangzottak el a lengyel zsidó fiú koporsója felett. Egy zágrábi bizottság dr. Sik Lavoslav elnökkel az élén, leutazott Ljubljanába, hogy az egyetemi hallgatók ügyét elintézzék. A rektor, dr. Savich, nagy előzékenységgel fogadta őket. Beszélt a héber nyelv csodálatos fejlődéséről, palesztinai útvjáról és végeredményben arra a megállapodásra jutottak, hogy a zsidó ifjakat, akik úgy sem telepedhetnek meg Iliriában, átkepezik a gazdasági pályára és Palesztinába küldik. Dr. Sik megemlíti még, hogy 64 lengyel hallgatója van a ljubljanoi egyetemnek, amelyek közül 62 zsidó és két lengyel és bajtársuk temetésén csak ez a két lengyel hallgató tartotta magát tüntetően távol. Viszont nagy dicsérettel emlékezik meg a zágrábi lengyel konzulról, aki szeretettel karolta fel a lengyel zsidóifjak ügyét.

BARMICVA. Kahan-Frankl Samunak, a Budapesti Orth. Hitközség nagytekintélyű előljárójának fia, Mózes (Majse Czvi) az elmúlt napokban töltötte be tizenharmadik életévét. Általánosan elismert sikerű drótot mondott nagyatyjának, Frankl Adolf felsőházi tag, orthodox központi irodai elnök lakásán egybegyűlt nagyszámú vendégsereg előtt. Úgy Frankl Adolfnak, valamint Kahan-Frankl Samunak ez alkalomból a magyar zsidóság eminens egyéniségei közül számosan fejezték ki személyesen és írásban szerencsekívánataikat.

IRITZ MÓR nagykereskedő Novi Sadon új tórát adományozott a templomnak. A vallásos érzéséről és jótékony-ságáról közismert adakozót barátai szeretettel üdvözölték.

HELYREIGAZÍTÁS. Legutóbbi számunkban a gödöllői főkantort nevét elírás folytán Weisz Henriknek írtuk. A helyes név Weisz Hermann.

Első forrásból kaphat
ezüst tórafelszerelést, szé-
dertálat, gyertyatartót,
menórát, arany, ezüst és
briliáns ékszereket, órákat

HEIDEN LEÓ

é k s z e r é s z n é l

Saját üzem. Szombaton
zárva. Gyári árák

BUDAPEST, KIRÁLY UCCA 21. TELEFON: 38-1-10

Minden kalapban ez a márka

nyakkendő, fehérnemű, pyjama

és a férfidivatok minden cikkét a
legjobban és legolcsóbban **KOZMA-nál** kapja.

VII., Károly király út 3, a sarkon

FRÄNKEL orth. kóser gyönyörűen berendezett
ÉTTERME

Polgári árak

Budapest, VII., Károly király út 3/a. Alkalmi vacsorák,
lakodalmak és bankettek legalkalmasabb helye

Siófokon
penzió és étterem

Fürdőtelep, Batthyány u. 16
Telefon: 106

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesto-
rek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 34-9-95

KÁLMÁN ANDORT, a Kálmán Testvérek cipőkereskedő cég társtulajdonosát közhasznú tevékenysége elismerésül kormányfőtanácsossá nevezték ki. Ez a kitüntetés felekezetünk egyik kiváló tagját érte, aki mindenkor szeretettel és készséggel állott a zsidóság és a jótékonyág szolgálatára.

ALKALAY ORSZÁGOS FŐRABBI. A NOVISADI AGGOK HÁZA KÖZGYÜLÉSÉN. Ijar Rausch-Chaudesén tartotta a novisadi Zsidó Aggok Háza rendes évi közgyűlését, amelyen dr. Alkalay Izsák országos főrabbi is megjelent. Kohn Gyula József elnök melegen köszöntötte az országos főrabbit, aki elismerő beszédben méltatta azt a szép eredményt, amelyet a novisadi Aggok Háza teljesít. Dr. Kiss Henrik főrabbi beszéde után elfogadták az évi jelentést, amelynek kapcsán Frank Gyula hitközségi elnök javaslatára a közgyűlés a vezetőségnek elismerését fejezte ki. Hajós Gyula bejelentette, hogy két névtelen adakozó 60.000 dinárt ajánlott fel az építendő zsidó árvaház céljaira. A közgyűlésen résztvettek még Kohn Lajos, a hitközség elnöke, Deutsch Hermann subotikai gyáros, az Orthodox Zsidó Hitközségek szervezetének elnöke. Délután a templomban a főrabbi részvételével szép ünnepség keretében avatták fel az Iritz Mór és neje által felajánlott új tóratekercset.

A MAGYARORSZÁGI WIZO dr. Friedmann Ignác né elnöklete alatt igen értékes tevékenységet fejt ki. Legutóbb Ujpesten rendezett Wizo-estet, amelyen dr. Kahan Nisson ismertette a Palesztina-építés haladását. Budapesten rendszeres tagösszejöveleteket rendez, kisebb körökben hetenként, azonkívül nagyobb előadásteket is a Herzli-teremben. A magyarországi Wizo is belekapcsolódik tehát abba a nagy munkába, amelyet a Wizo asszonyai az egész világon a Szentföld építése érdekében kifejtene és amely legutóbbi Nahalal mezőgazdasági leányiskola, Nesz Ciona leány-farm, a jeruzsálemi csecsemőotthon, a telavivi Hozstel és a többi intézmények nagyszabású kibővítéséhez vezetett.

DR. FODOR LAJOS GYÁSZÁ. Özvegy Friedländer Áronné szül. Goldstein Rozália, budapesti magánzónő 80 éves korában elhunyt. Előkelő és kiterjedt családot sujt ez a gyász eset. A megholdogultban édesanyjukat gyászolják dr. Fodor Lajos hatvani ügyvéd, a magyarországi cionista mozgalom kitűnő vezérférfia, továbbá dr. Fodor Henrik, a Magyar Labdarúgó Szövetség főtitkára, dr. Fodor Nándor hírlapíró (London), dr. Fodor Sándor (Rio de Janeiro), Teván Endréné szül. Fodor Terka (Newyork), továbbá Friedländer Mór (Ungvár), Fodor Albert (Beregszász), Fodor Menyhért (Detroit) és Friedländer Miksa (Selyp). A temetésen nagy számban jelentek meg a Magyar Cionista Szövetség vezetőségi tagjai.

HÁZASSÁG

Ijar Raus chaudesén kötöttek házasságot a dohányutcai templomban Szűcs Sárika és dr. Heves Lajos fővárosi ügyvéd. A menyasszony Kramer Miksa, a Pesti Chevra Kadisa nagyérdemű elnökének dédunokája. Az ifjú párt a vőlegény édesapja, dr. Heves Kornél szolnoki főrabbi megkapó beszéddel eskette.

Weisz Jolán és Zelinka Tibor házasságot kötöttek.

Dr. Ábrahámson Ármín sárbogárdi főrabbi leánya, Lili és dr. Ungár Géza, néhai Ungár Rezső nagytétényi főrabbi fia jegyesek.

Herskovits Sárika és Blumenfeld Ernő (Sátorlajauhely) házasságot kötöttek.

Siklós Márta Gödöllő és Kohn Miklós Budapest, jegyesek.

Weisz Lilly Győr és Ehrenfeld Arthur Veszprém, házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Dr. Kaszás György ügyvéd (Budapest) és Sajovits Hilda (Mukacevo) házasságot kötöttek.

Gergely Henrik ékszerész Kosice és özv. Weiner Mór né Soroksár, május 3-án házasságot kötöttek.

Scharfstein Gabriella, Scharfstein Jakabnak, az aradi orth. izr. hitközség elnökének leánya és Katz Károly margittai nagykereskedő, e napokban Aradon házasságot kötöttek.

Dr. Sándor Zoltán orvos Cop és Fried Ilonka V.-Kaposany házasságot kötöttek.

HALÁLOZÁS.

Feith Józsefné 40 éves korában elhunyt. A megboldogult a Soroksári Chevra Kadisa nagytekintélyű elnökének felesége volt.

Silberstein Izidor tekintélyes nagykereskedő a napokban 61 éves korában Békéscsabán elhunyt. A szegényeknek nagy támogatója volt. Temetésén felekezeti különbség nélkül sokan résztvettek.

Nagy raktárkészletemnek

még 3-ad részét sem birom új helyiségemben elhelyezni s ezért

még idejekorán

szép és olcsó sirkövet csak

Löwy-nél Budán

II. Fő-utca 88. szám
(Pálffy-tér mellett)
Telefon: 51-5-81

Rendkívüli kedvező alkalom

perzsaszőnyegek, antikbutorok és műtárgyak vásárlására

Hosszulejáratu terhes üzletbárszerződésünk hatálytalanítása végett háztulajdonosainkkal perben állunk! Hogy perünk eldőlteig is kötelezettségeinknek eleget tehessünk, ezért árainkat tetemesen leszállítottuk.

ANTI-KART R. T. Dob- és Kazinczy-utca sarkán

SZEMERÉNÉ HERZ EMMA JUBILEUMA. Szemeréné Herz Emmát, a kiváló aranyhimzőt, a belvárosi Izr. Nőegylet társelnökét, a miniszter díszoklevéllel tüntette ki munkásságának 50. évfordulóján.

PALESZTINAI KIÁLLÍTÁS BERLINBEN. A berlini hitközség elnökének égisze alatt folyt le a nagyszabású palesztinai kiállítás Berlinben az egész berlini zsidóság legintenzívebb érdeklődése mellett.

Patentgallér

Törv. védve

szabása olyan, hogy a
nyakkendő könnyedén
csuszik közötte
Próbálja ki Ön is.
Darabja P1.10

Kapható:

SZÉKELY JENŐ

cégnél, Budapest, Petőfi Sándor-u 9.

Pollák Sarolta kozmetikus

Andrássy-út 32. I. emelet. Telefon: 157-98

Szépségápolás

Villanyos szőrtelenítés. Szemölcs-
irtás. Quarz.

„Miracle“

hajeltávolító szétküldése uta-
sítással. „Miracle“ szépségápoló-
szerek. (Kérjen prospektust) 25 éves működés.

Szemüvegek, látcsövek, hőmérők. Di-
talan szemüvegvizsgálat. Új és használt
fényképezőgépek. Amatőr felvételek
szakszerű kidolgozása.

HEIDEN JENŐ

OPTIKA ÉS FOTÓ

Budapest, VI., Teréz-körut 8.

Szombatön zárva

lakásberendező
ipar

Semmelweis ucca 7.

Külön javító és bőrfestő műhely

Pályázat

A Cluji Izr. Hitközségnél az elhalálozás folytán meg-
üresedett anyakönyvvezető

főrabbi

állásra ezennel pályázatot hirdetünk.

Pályázhatnak oly 40 éven aluli rabbik, akiknek vala-
mely rabbiszemináriumtól oklevelük és valamelyik egye-
temtől filozófiai doktorátusuk van.

Amennyiben a jelölt nem román állampolgár, úgy kö-
teles lesz záros határidőn belül a román állampolgárságot
megszerezni és a román nyelvet írásban és szóban elsajá-
títani.

Pályázati határidő folyó évi június 15. Ezen időpontig
küldhetők be a pályázatok hitelesített másolatokkal, fény-
képpel és curriculum vitae-vel felszerelve a hitközség tit-
kári hivatalához (Cluj, Cal. Regele Ferdinand No. 54).

Költségeket csakis a próbára meghívottaknak térítünk
meg.

Lax A. Salvator
titkár.

Dr. Fischer József
elnök.

Izléses divatos paróák

hullámos hajból

Piechnik és Mechtl

IV., Váci ucca 18

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz

szállítva is * Lakodalmakat vállal elsőrendű

kvitelben * Elsőrendű fajborok * Tel. 23.8.43

Budapest, VI., Révay ucca 4/B

Borárak

Asztali bor	—60	Vörös burgundi . . .	1.—
Pecsenye bor	—70	Tokaji édes szamorodni	1.40
Furmint	—80	Száraz szamorodni . .	1.20
Édes rajnai rizling . . .	1.—	Szilvórium 54% . . .	3.60

Kívánatra házhoz is szállítom

Sirkövek Budán, Margittánál

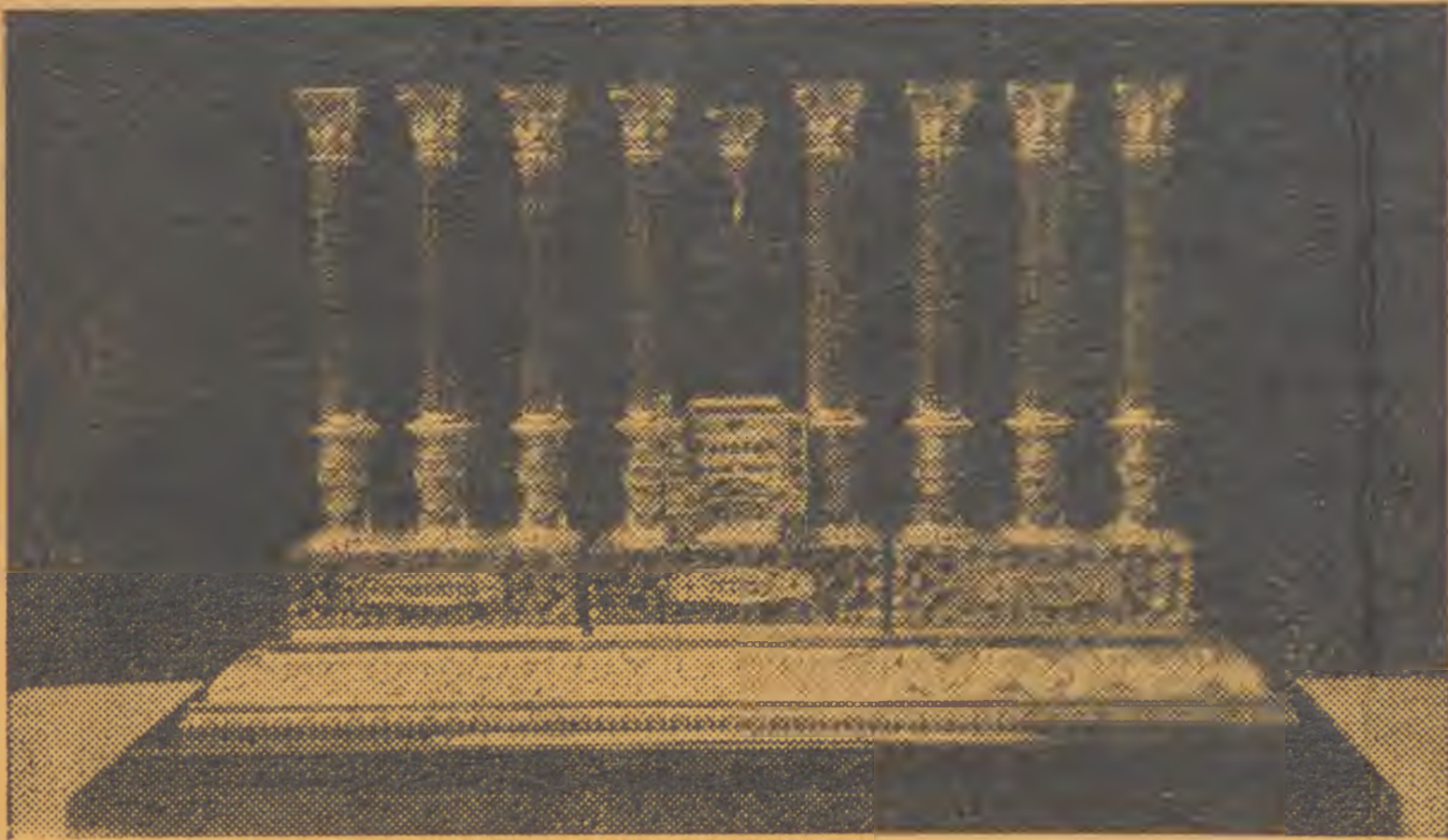
I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a rarkasréti zsidó temető mellett
Telefon: Aut. 57-2-59

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár-út 34

Hungária Hirlapnyomda R.T. Budapest. Felelős: Schmidek Géza

E művészes kivitelű Menorát a Heiden Leó cég, budapesti ékszer- és ezüstgyáros készítette: óbudai Freudiger Ábrahám, a bpesti aut. orth. izr. hitközség elnökének 20 éves elnöki jubileuma alkalmából

Kuffler-étterem

Vilmos császár-út 39 Hajós-utca sarok
Telefonszám: 16-7-57 Fennáll 1903 óta

Menürendszer, mérsékelt árak
Ebéd házhoz szállítás
Péntek esti vacsorák

Dr. Molnár Jenő

a „Borsszem Jankó” elhunyt fő-
szerkesztője, síremlékének fel-
avatása április hó 22-én, déli 12
órákor volt a rákoskereszturi
temetőben

Tábla- és tükörüveg nagykereskedés

IFJ. WEISS GYULA
Budapest, V., Vadász-utca 29
Telefon: Aut.
10-1-12, 10-1-13

KOLLER, MŰSZAKI IRODA CSILLÁRGYÁR

VILLAMOS- ÉS GÁZBERENDEZÉSEK,
FÉMÁRUGYÁRTÁS, VILLAMOS MO-
TOROK ÉS VENTILÁTOROK. VÉTEL,
ELADÁS ÉS CSERE. ÁTALAKÍTÁSOK

BUDAPEST, VIII., DOBOZI-U. 15. TELEFON: 31-3-37

Mátrafüreden

orthodox kóser étkezdémet, penziómat és gyermek-penzió-
mat a Pápay mérnök-féle villában (Róth-villa mellett) meg-
nyitottam. Teljesen pormentes, a fenyves közvetlen
közelében

Külön gyermekpenzió leányom szigorú felügyelete
mellett, torna és kirándulások, a kitűnő Mátra-levegő kü-
lönösen vézna gyermekek hizását nagyon elősegíti.

Olcsó előszezőni árak.

Korlátolt számú kényelmes szobák felett rendelkezem.
Szobafoglalás már most ajánlatos. Étkezdém reklámja a
kitűnő házikoszt. Számos elismerő levél. Prospektust díj-
talanul küldök.

Ifj. Klein Sámuel
orth. étkezde
Gyöngyös-Mátrafüred

SIREMLÉKEK

legolcsóbb áron
EICHBAUM MÓR KÖFARAGÓMESTER
SIRKÖRAKTÁRÁBAN

V., Rudolf tér 3. (Pozsonyi út 1-3. sz. melletti ház)

SIRKÓ

ALAPITVA: 1865-IK ÉVBEN

Márványdizsműtárgyak, kőfa-
ragó munka gyári előállítás

MAZZI LUIGI

Budapest, VII., Garay-utca 39
Telefon: 31-4-66

**Teljes előadást
betöltő**

**SZINES TRÜKKRAJZ
ÉS MIKI EGÉR**

Prolongálva 4-ik hétre!

A CITY

FILMSZINHÁZ

legközelebbi műsorai

**A TIVOLI
FILMSZINHÁZ**

folyó hó 17-től műsorra tűzte a leg-
csodálatosabb színes filmalkotást, a

PANOPTIKUMOT,

amely egyben minden idők legizgal-
masabb témájú filmje. Azonkívül
ugyan ezen műsorban pergeti HAID
LIANNEL a főszerepben a bűbájos

**N E F É L J A
SZERELEMTŐL**

című vígjátékot és az aktuális
világhíradót.

**«MODERN SZINES
ÉS FEHÉRBUTOROK»**

(konyha, előszoba és leányszoba berendezések)

nagy választékban, kedvező fize-
tési feltételekkel rendelés színt is

WERBNER asztalosmesternél

VIII., Bérkocsis-utca 31 és VIII., Baross-utca 9

ALAPITTATOTT 1906 * TELEFON 45-0-86

Jó munkáért ezüstéremmel kitüntetve

SIRKÓVEK

a legolcsóbb árban kaphatók מצבות

ADLER J. sirkőraktárában

VII., Károly-körút 7. Tel.: J. 36-4-20 Szombaton és
ünnepnapi zárva

Utazásoknál és kirándulások-
nál nem nélkülözhetők

Skrek Lipórt.

orth. כשר szalámigyár

**ételkonzerv-
különlegességei**

$\frac{1}{5}$ kg.-os doboz már
50 fillérért kapható

**Kérjen mindenütt kifeje-
zetten SKREK-konzervet!**

Gyár: VII., Dob-utca 27. szám

Fiók: VIII., Baross-utca 16. szám

Miskolc — Nyiregyháza

BUDAPEST, V., FALK MIKSA U. 3

TELEFON: 12-5-84

Flóktüzlet: VI., Teréz körút 24/a

TELEFON: 17-1-94

TELEFONRENDELÉSEKET HÁZHOZ SZÁLLÍTUNK
ÁLLANDÓAN FRISS PÖRKÖLÉSŰ KÁVÉK.

A két Széder estére és az egész ünne-
pekre olcsón, jól és ízletesen étkezni csak a

HOLLÄNDER-féle

orth. כשר házi étkezdejében lehet.

VII., Rombach-utca 16. I. em. 1

Kosztot kívánatra házhoz szállítjuk